

הסכמת מו"ר הגאון הגדול רבי צבי דרבקין שליט"א ומרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

לכבוד האברך כמדרשו יקירי ורב חביבי ר' יעקב שליט"א

אחדשה"ט וש"ת באה"ר.

ספרך החדש הגיעני לנכון ועברתי עליו בשקיקה ובטעם העליון.

ואכן ניכר בו שיצא מתחת עטו של האי גברא רבה דאיתמחי ואיתמחי קמיעי דיליה, ומובטחני שכשם שספריך הקודמים הביאו תועלת עצומה לכל דורשי ה' ומבקשים לדעת צפונותיה של תורה, כמו כן ספרך זה יביא תועלת רבה לכל החפצים להיות עובדי ה' באמת ולא כמצות אנשים מלומדה, אשר זה הוא שורש כל השיבוש הנורא שרואים אנו עכשיו בקרב בני תורה. וכבר ביאר המלבי"ם את דברי הנביא ישעיה פרק כט (יג) ויאמר ה' יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני וליבו ריחק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה: (יד) לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר: ותהי יראתם אותי - גם יראתם הוא רק מצות אנשים - ורק מלומדה - ומורגלת, ר"ל כי יש יעשה המצוות רק מצד שכן הורגל מנעוריו והונהג עליהם מבלי כוונה ומחשבה ובכ"ז יודע שהם מצות ה', אבל הם לא יעשו מפני שציום ה' כלל רק מפני שכן ציום הוריהם ואבותיהם, וגם זאת מבלי דעת איזה טעם להמצוה רק מצד הלימוד וההרגל כי ע"י טענות כאלה יתפקרו להכחיש בכלל שיצוה ה' לאדם מצות וחוקים ושיוכל האדם לעמוד על כוונת המצות וטעמיהם הישרים:

ועל מלומדה נאמר העונש של לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר. ואמר רב שבת קל"ח עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר והפלא ה' את מכותך הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא הוי אומר הפלאה זו תורה, ופרש"י הפלא ופלא - סיפא דקרא ואבדה חכמת חכמיו:

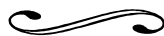
ואכן כל ספרך בנוי על הדרך לצאת מהמלומדה כדי לעבוד את ה' מתוך עומק
והבנה בכל ענין וענין, ונמצא שהינך גורם שלא תשתכח תורה מישראל, אשריך
שזכית לכך.

והנני דו"ש וטובך ומקרב לב הנני מאחל לך שתזכה להרבות כבוד שמים כיד
ה' הטובה עליך מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

מוקירך ומכבדך
צבי דרבקין

גם אני מצטרף לדברים דלעיל.

י. גרשון אדלשטיין

הסכמת מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק הקר שליט"א

מוצ"ש לסדר "אש תמיד תוקד על המזבח" תשע"ד

כבוד ידידי היקר והמופלג הרה"ג ר' יעקב צבי שליט"א.

שמחתי לשמוע שעומד לצאת לאור חלק ג' מספרי "בעצתך".

והנה באשר לבקשתך, אסתפק הפעם בדברים שכתבתי בח"ב, כי לא תמיד יש
לי את הפנאי והכוחות לקרוא ולעיין בכתובים. ועל כן ידי תיכון עימך לעודדך
להמשיך להוציא לאור עולם פרי מחשבותיך, שיש בהם תועלת לרבים הנצרכים
לזה. ואע"פ שלא קראתי תוכן הדברים, הרי כבר איתמחי גברא בספריו, וחזקה
על המחבר שדבריו מתוקנים, וכל הבאים בצל אמרותיו והגיגיו זוכים להתרענונות
והתחדשות מחשבתית המתאימה לקומתם הרוחנית.

ובפרט מה טוב שאין הדברים אמורים בבחינת כזה ראה וקדש, אלא בבחינת
תן לחכם ויחכם. ויבין, שאין לגשת לנושאים שהם מהוויות חיינו במבט שטחי.
ודומה שבזה עיקר תרומתו של הספר, שהוא מתריע שאין לתפוס את העניינים

כפשוטם, אלא הפוך בה והפוך בה, ובזה ימצא כל אחד את שבילו במים רבים.
(יעויין משלי ביאור הגר"א פ"ד ח'). והיה זה שדרך.

הכו"ח לכבוד התורה והטרודים לדעת סודה

יצחק הקר

הסכמת הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

ראש ישיבת יד אהרן ירושלים

מוצ"ש פ' ויקרא תשע"ד

לכבוד הרה"ג ר' יעקב בוצ'קובסקי שליט"א.

עברתי על חלק מהספר החדש וראיתי שהוא יכול להביא תועלת גדולה.

יעויין בחוה"ל בהקדמה שכותב שיש מצוות התלויות באיברים ויש מצוות התלויות בלב, וכל שרשי המעשים שמתכוונים בהם לשמו יתברך מיוסדים על נקיון הלב, ואם יארע קלקול בלב לא יהיו המעשים מקובלים לפני השי"ת. לצערנו בשנים האחרונות יש ירידה גדולה בכל מה שנוגע לחובות הלבבות, וישנם הרבה ששמים דגש רק על דברים חיצוניים וחיים רק לפי המקובל.

והפנימיות נצרכת מאוד, ובפרט בימינו שנראה שיבואו עלינו נסיונות קשים, והדרך להתמודד היא כמש"כ בגמ' (קידושין לט:) ישב ולא עבר עברה נותנין לו שכר כעושה מצוה, וביאר רבינו יונה שהיינו מצוות יראת ה', דהיינו שיראת ה' נוגעת בלבבו וחי את חייו לפי התכלית שהאדם נברא בשבילה.

ונראה שהמעין בספר יכול להבין את החשיבות של החיים הפנימיים, ומקבל כח להתחיל לעבוד על החיים הפנימיים שהם הם חובת הלבבות.

ואני תפילה שהספר יביא את התועלת.

החותם בברכה

יהושע אייכנשטיין

תוכן העניינים

ח.....	תוכן עניינים מפורט
יב.....	הקדמה
יט.....	עיניך לנוכח יביטו
כח.....	ווליבו ריחק ממני
לג.....	עבודה פנימית
לט.....	אספקלריה המאירה
נא.....	תורה לשמה – מהי?
נח.....	ואני קירבת אלוקים לי טוב
סח.....	תורתי בקרבם
עד.....	"אברך"
פב.....	מנהג דרך ארץ
פח.....	תיבת נח
צה.....	וזכור את בוראך
קיא.....	מצא אשה מצא טוב
קיה.....	טוב עין הוא יבורך
קכד.....	גומל נפשו איש חסד
קל.....	טוב לגבר כי ישא עול
קלה.....	חכמות נשים בנתה ביתה
קמז.....	אהבת עולם אהבתיך
קנו.....	עם מדושני עונג
קסו.....	את אשר יאהב ה' יוכיח
קעד.....	טוב מעט בכוונה
קפה.....	שבע יפול צדיק וקם
קצה.....	מעשה רב
רז.....	האדם נברא יחידי
ריד.....	ראש דברך – אמת
ריט.....	משקל החסידות
רכו.....	טוב לשמים ולבריות
רלג.....	עשה לך רב
רכו.....	חכמי ישראל
רמוח.....	תורה היא וללמוד אני צריך
רנה.....	סוף דבר

תוכן ענינים מפורט

א. חובת ההתכוננות

פרק א: עניך לנוכח יביטו

האם כדאי לחשוב? / חוסר מחשבה עלול להזיק / התכוננות מתוך כפיפות לגדולי התורה /
האם כל מוסכמה ציבורית בהכרח נכונה?

פרק ב: וליבו ריחק ממני

חיים מתוך מהלך חברתי / "כבוד התורה" – או "כבוד המעמד"? / עולם המשחק / תחליף
לסולם של רבי פנחס בן יאיר

פרק ג: עבודה פנימית

"ומה אומרים כולם?" / אורה ציבורית אינה תחליף לעבודת ה' / "ומה אומרים הגדולים?"

פרק ד: אספקלריה המאירה

כח ההשפעה של העיתון / תפקידו של העיתון / דעת בעלי בתים / צורת בניית השקפה
תורנית / צורתו האמיתית של "כבוד התורה" / ערכם האמיתי של אברכים לעומת עסקנים

ב. התכוננות בנושא

לימוד התורה

פרק ה: תורה לשמה – מהי?

למה אנחנו לומדים? / ביאור דברי הנפש החיים "תורה לשם תורה" / לומד'ס לשם לומד'ס /
האם יש צורך בחקירות אלו? / לרצות קירבת ה'

פרק ו: ואני קירבת אלוקים לי טוב

מה זה "כבוד שמים"? / מטרתנו בעבודת ה' / כיצד מתקרבים אל הקב"ה

פרק ז: תורתי בקרבם

"תלמוד תורה כנגד כולם" – מדוע? / "תלמוד גדול או מעשה גדול?" / לדעת ולהבין את
רצון ה' / עיצוב השכל על פי רצון ה' הוא הדרגה הגבוהה ביותר / שמעתתא אליבא דהלכתא
/ לימוד של אברכים

פרק ח: "אברך"

התייחסות מאוזנת לאברכים ולבעלי בתים / "מאי אהנו לן רבנן" / כותל המזרח של עם ישראל / כולל לעומת משרה תורנית / התמודדות עם ההגבלות בכוללים

פרק ט: מנהג דרך ארץ

היחס לנושא "יציאה לעבודה" / התפקיד של כל יהודי / הצורך באברכי כוללים / האם יש פטור מלימוד למי שלא מסוגל ללמוד?

פרק י: תיבת נח

הכולל – מסגרת תורנית לנשואים / הבטלה אם כל חטאת / צדדי השאלה הקשה / אין מקום ליאוש כללי

פרק יא: וזכור את בוראך

"בן תורה" בשוק החיים / להתמסר ללימוד כפי האפשרות / "תורה לשמה" אצל בעלי בתים / חינוך לאהבת תורה / כבוד תלמידי חכמים / המצוות היחודיות לאיש העובד / לשאת ולתת באמונה / התחזקות באמונה / חיוב מזונות לאשה ולילדים / התמודדות עם הטכנולוגיה / הדחיה החברתית

ג. התכונות בנושא**הבית והמשפחה****פרק יב: מצא אשה מצא טוב**

"ריחיים בצווארו ויעסוק בתורה?!" / "הכל יסתדר מאליו" – האמנם? / ומה עשו גדולי ישראל? / חיי הנישואין אינם בגדר טירדה בעלמא / עמוד החסד

פרק יג: טוב עין הוא יבורך

כיצד גמילות חסדים גורמת לקירבת ה' / האנוכיות חוצצת בין האדם לקב"ה / המעלה המיוחדת של הטבה בין כתלי הבית / האדם משתוקק מטבעו להיטיב למשפחתו

פרק יד: גומל נפשו איש חסד

"מי שאין לו אשה אינו אדם" / יסוד החילוק המשלים

פרק טו: טוב לגבר כי ישא עול

"ברוך הבא!" על מה ולמה? / חיים של עול / מחויבות

פרק טז: חכמות נשים בנתה ביתה

תפקיד האשה / "ממלכת כהנים וגוי קדוש" / להכניס את התורה ל"בית" / האשה היא ה"בית"

/ להיזהר מתפקיד ה"משגיח" / מכבדה יותר מגופו

ד. התבוננות בנושא דרכים בעבודת ה'

פרק יז: אהבת עולם אהבתיך

יראת העונש לבדה אינה מועילה ליצור קירבת ה' / שני מעשים אופייניים לדורנו / ואיך דיברו פעם? / עולם הישיבות המוסריות / "בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים" / הדרך להתחבר אל הקב"ה

פרק יח: עם מדושני עונג

לא מערכת דרישות, אלא בנין רב קומות / מתנה ושמה "שבת" / מה המעלה של אכילה, מנוחה ועונג? / השתתפות במנוחה של הקב"ה, כביכול / "מנוחה" – מצב של שלמות / עבודת ה' מתוך מנוחה ותחושת שלמות / ההלכות המעשיות / התפילה והלימוד / האכילה והמנוחה הפיזית

פרק יט: את אשר יאהב ה' יוכיח

"כל האומר הקב"ה וותרן – יותרו חייו" / עבירה היא מציאות / הסבל בעולם הזה / אהבת ה' לישראל גם בדורות אלו

פרק כ: טוב מעט בכוונה

גישה טבעית וכנה לעבודת ה' / חינוך לגדלות – כיצד? / האם להסתיר את דמותנו האמיתית? / "המעט הזך הוא הרב" / חינוך מנותק מהמציאות – מזיק לרוחניות

פרק כא: שבע יפול צדיק וקם

מטרת הסיפורים על גדולי ישראל / אין הזדהות עם דמות מנותקת מעולמנו / הנזקים העלולים להיווצר מסיפורים אלה / איבוד האמון בעצמנו / איבוד ערכם של המעשים הקטנים / נזקים בשלום בית / פיתוח שאיפה עזה לכבוד / "מתוך שלא לשמה בא לשמה" – כיצד? / חיזוק חיצוני – אינו בר קיימא

פרק כב: מעשה רב

תמונה לא מדויקת / גם אדם גדול הוא "אדם" / דוגמאות

ה. התכונות בנושא בין תורה למפלגה

פרק כג: האדם נברא יחידי

חברה תורנית הינה מדרבן ולא מטרה / "כולם רואים?"... / שיבוש סדרי עדיפויות / איבוד הערך לקיום המצוות ולתיקון המידות

פרק כד: ראש דברך – אמת

להיות כנים עם עצמנו / ללא כנות – הכל דיבורים בעלמא / "אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים"

פרק כה: משקל החסידות

שתי גישות לעבודה עצמית / הנכונות להכיר במציאות – והנזקים הנגרמים מההתעלמות / חוסר שיקול דעת מאוזן / דחף להחמיר / דוגמאות לשיקול דעתם של חז"ל / דוגמאות מגדולי הדורות

פרק כו: טוב לשמים ולבריות

הכלל הגדול של התורה / דמותו של בן תורה / דמותו של הלומד מתוך מטרה להשיג עמדה בציבור / צורת המלחמה ברשעים

פרק כז: עשה לך רב

השולחן ערוך החמישי / הכנעה לרב היא הכנעה לקב"ה / תפקידו של רב בישראל / רב – או נשיא המפלגה? / לכבד את דעת החולקים / התנהלותם של גדולי ישראל בויכוחים ביניהם

פרק כח: חכמי ישראל

"דעת תורה" – האם היא מקבץ כללים? / דור דור ודורשיו / ניהול עולם המעשה לפי הסתכלות תורנית / כיצד רוכשים דעת תורה / הכח היחודי של גדולי הדור / כיצד יודעים מי הם גדולי הדור

פרק כט: תורה היא וללמוד אני צריך

התייעצות עם גדולי ישראל / פסקי הלכה ולא גימיקים פרסומיים / דוגמה מקופות הצדקה / ההפרדה באוטובוסים / "יהרג ואל יעבור" – פסק הלכה או סיסמא?

הקדמה

זכינו לגדול בדור שבו המהלך הציבורי הוא ברור ואחיד, ומוביל אותנו בלי שום התלבטות ללמוד תורה כל החיים. בעבר הלא רחוק, לפני כמה עשרות שנים, בשביל להיות אברך היה צורך להיאבק נגד דעת הקהל ונגד המשפחה. להיות אברך היה בגדר חידוש, והיה צורך בהרבה כוחות לזכות בכתר הזה. היום ברוך ה' הכל מובן מאליו. אנחנו חיים בחברה שהמסלול בה די ברור ודי מחייב לשבת בבית המדרש כל ימי חיינו.

מצד אחד, זה מצב אידיאלי, הנוטל מאיתנו את הצורך להתמודד ולעמוד בנסיונות החיצוניים שהיו בעבר נחלת האברכים. אף אחד לא לוחץ עלינו לעזוב את הגמרא חלילה, ואם כבר יש לחצים הרי הם רק בכיוון החיובי – להישאר ליד הגמרא.

אבל מצד שני, מצב זה עצמו יוצר תופעה עגומה ומכאיבה.

מצוי מאוד שאברכים יקרים מעבירים את כל שנותיהם בבית ה', אבל לא מחוברים לזה באמת, לא מתקדמים, ובוודאי שלא נהנים. ניתן לומר שאפילו סובלים. נקרא לזה בשפה עממית: "סוחבים את החיים".

מצב עגום זה מחייב אותנו לעצור, ולחשוב כיצד ניתן למנוע זאת. שלפחות אנחנו באופן אישי לא נעמוד בגיל ארבעים וחמש, נביט אחורה ונסכם בעגמומיות שלא עשינו הרבה בעשרים השנים האחרונות. זהו מצב שלא כדאי לעמוד בו, וכדאי לעשות כל טצדקי לא להגיע אליו.

מה השורש של התופעה הזו? מה גורם לכך שהחיים מתבזבזים?

התשובה ברורה: אם חיים את כל החיים מבלי מחשבה לאן פנינו מועדות, מה מוטל עלינו, ומה אנחנו עושים כאן בעצם חוץ מלשרוד – אין שום אפשרות להתקדם.

ההתקדמות שאברך רציני העובד על עצמו יכול להתקדם – היא עצומה, הן באיכותה והן בהקיפה. התחומים בהם ניתן להתעלות הם רבים ומגוונים.

בראש ובראשונה בלימוד תורה. אברך רציני המשקיע את שנותיו בלימוד אמיתי במהלך מובנה ומסודר מתוך הכרת כוחותיו ומודעות לנטיות ליבו ולתחומים בהם הוא מצטיין – יכול לבנות את עצמו לתלמיד חכם הבקי בכל

חלקי התורה בהבנה עמוקה. ניתן להתקדם גם בבניית מהלך מקיף של עבודת ה': בתפילה, בבנין הבית, בחינוך הילדים, בחסד שבגופו, וכדומה. אברך רציני יכול להגיע למדרגה גבוהה של האדם השלם. וישנם כאלו שמגיעים לזה.

אלא שלעבודה גדולה זאת דרושה התבוננות.

ברוך ה', זכינו ששנות הבחורות עוברות עלינו במהלך של חיי חברה מחייבת ומקיפה. יש סולם מעמדות חברתי הנקבע לפי ההצלחה בלימוד, יש ראש ישיבה ורמ"ם הדורשים התקדמות, יש את ההורים, יש משגיח ויש מערכת מסועפת שלא משאירה הרבה מרווח בחירה אישית.

בגיל הצעיר זה חשוב. עדיין איננו בני דעת כראוי. דם הנעורים תוסס, שיקול הדעת לא תמיד פועל נכונה, והמסגרת שומרת מפני טעויות וסטיות. לא לחינם סיבב הקב"ה שכך יראו פני הדברים. עצמאות יתר בגיל זה עלולה להיות מסוכנת.

אבל כל בר דעת מבין, שלא כל מה שנצרך לבחור בן שמונה עשרה נצרך גם לאברך בן עשרים ושבע. מהלך החיים המשעבד לחברה הוא מצוין בגיל הצעיר, אבל עלול לחנוק ולהזיק בגיל הבוגר. אין לנו את הפריווילגיה להמשיך לזרום את כל החיים בצורה כזו.

אם ברצוננו להתקדם בעבודה המוטלת עלינו ולהגיע לפסגות – בראש ובראשונה עלינו להכיר אותה. עלינו לברר את השאלות:

מדוע חשיבות הלימוד כה גדולה, יותר מקיום מצוות?

מהי המטרה הרוחנית שלנו בלימוד?

האם יש באפשרותנו לבנות מהלך של קירבת ה', רצון בכבוד שמים, אהבת ה' וכדומה? והאם זה אמור להעסיק אותנו בכלל?

כיצד יש להתייחס לכל חלקי עבודת ה', כמו תפילה, שבת, קיום המצוות?

מהי המטרה הרוחנית שלנו בחיי משפחה כה תובעניים של דאגה מתמדת לנשותינו וילדינו?

מהו המבט הנכון על תפקידן של נשותינו?

כיצד יש להתייחס לאלו העוסקים לפרנסתם?

מהי המעלה של חיי האברכות לעומת משרה תורנית?

מה זו תורה לשמה? האם אפשר להגיע לזה אי פעם?

מהי מידת החשיבות של תפקידי החיים השונים ביחס ללימוד התורה?

מהו היחס לגדולי ישראל? מה המקור של המושג הזה, מה מהותו, ומה זה

דורש מאיתנו?

אם נברר את המטרה שלנו ולאן אנו צועדים – בעז"ה נמצא כלי התקדמות נפלא. וכמדומה שלרוב האנשים הכלי הזה הוא הכרחי. ישנם אמנם אנשים הבנויים למהלך של "ואני בתומי אלך", אבל כמדומה שחלק נכבד מהאנשים בנויים באופן כזה שאם לא יעצרו לחשוב על תפקידם ומהלך חייהם, הם עלולים לכלות אותם על לא כלום, וחבל.

אבל – אליה וקוץ בה:

מי שמברר את עבודת ה' על כל חלקיה, עלול למצוא שאלות חדשות שמיימו לא חשב עליהן, כי כל עוד הוא התנהל בחוסר התבוננות לא היתה לו סיבה להתעורר לשאלות. אלו שני מהלכים שונים – מהלך הזרימה ומהלך ההתבוננות. וכמו בלימוד - כשמתחילים להתבונן מגלים שלא כל מה שנראה פשוט מקופיא ומהשקפה ראשונה הוא אכן כה פשוט. ההתבוננות והחתירה לנקודת האמת הפנימית היא לא תמיד קלה, וכלל לא פשוטה.

מי שעושה עבודה זו במבט עצמאי עלול להתרסק לתהום. מבלי להיצמד לדברי רבותינו אין לנו שום כלים לבחון כל דבר במבט הנכון והאמיתי של התורה. אבל גם אחרי שמנסים לעשות זאת כראוי, לא לכל אחד זה מתאים. לאו כל מוחא סביל דא.

הנושאים הנ"ל הינם חמורים, וכפי שהם חמורים כך הם גם עמוקים. אין אפשרות למצות אותם, אין אפשרות לקבוע בהם מסמרות וגבולות ברורים, ואין אפשרות להגיע לעומקם הסופי, בוודאי שלא בספר אחד. עיקר מטרת הספר היא לפתוח קצת את הנושאים, לעיין, לנסות להבין, ולהציע כיווני חשיבה. ותן לחכם ויחכם עוד.

ספר זה אינו מיועד בשום אופן לצעירים חסרי כלי חשיבה והתבוננות. הוא פונה אך ורק לאנשים שכבר מיושבים בדעתם ויש להם כלים לברר את תפקידם ומהלך חייהם בצורה קצת יותר יסודית, מתוך מחשבה מעמיקה.

על מנת לחדד את שני הצדדים, הדברים הובאו בדרך שיחה בין שני אנשים,

כאשר אחד מייצג את ההסתכלות השטחית וחברו מייצג את הגישה המעמיקה. למותר לציין שהשיחה והמשוחחים אינם אותנטיים, והדברים הוצגו כך רק בכדי לחדד את ההוה אמינא והמסקנא בדרך שאלה ותשובה.

בתחילת כל פרק הובאו דברי רבותינו המורים לנו את הדרך בה נלך, ובסוף כל פרק הובאה המסקנה העולה מתוך הדברים, בכדי לאפשר לקורא להתבונן בה בכוחות עצמו ולבנות את כיוון המחשבה שלו. כי כאמור אין הספר מתיימר לומר "כזה ראה וקדש", אלא רק להציע כיוון מבוסס, כמו בכל סוגיא שאנחנו מבררים. הדברים מבוססים כולם על אדנים איתנים של ספרי הרמח"ל ועוד אחרונים, לובנו בצוותא על ידי בני עליה, ועברו את שבט ביקורתם של תלמידי חכמים ומחנכים מוסמכים שטעם זקנים להם. בסוף כל פרק צוינו מקורות.

בתקוה שיביא הספר תועלת,

המחבר

חובת ההתבוננות

- עניך לנוכח יבטו
- וליבו ריחק ממוני
- עבודה פנימית
- אספקלריה המאירה

פרק א

עִינִיךְ לְנוֹכַח יְבִיטוּ

(מושלי ד' כ"ה)

צְרִיכִים לַחַיּוֹת רְצִינִיִּים, לַחַיּוֹת מַעֲמִיקִים וְלֹא שְׂטַחִיִּים, לֹא לַחַיּוֹת כְּסוּפִים שׁוֹטְפִים בְּמַלְחָמָה, לַהֲתַבּוֹנֵן, לַגֶּשֶׁת עִם רְצִינּוֹת וְהַתְּבַנְנוֹת.

(מֶרֶן הַגְּרָא"מ שֶׁךְ זצ"ל, מַחֲשַׁבֶּת מוֹסֵר ח"ב מֵאֵמֶר כ')

אִם הָאָדָם אֵינוֹ קוֹבֵעַ זְמַן לְמַחֲשַׁבָּה וּלְלִמּוּד מוֹסֵר הָרִי הוּא כְּסוּפִים שׁוֹטְפִים בְּמַלְחָמָה, וְאִפְשָׁר שִׁיחִיָּה חַיִּים שְׁלָמִים וְתַמּוּד הוּא טָרֹד וְעַסּוֹק, בְּלִי מַחֲשַׁבָּה, עוֹשֶׂה מִצְוָה פֶּה וּמִצְוָה שֵׁם, אֲבָל אֵינוֹ עוֹשֶׂה מֶה שְׁהוּא מַחְוִיב.

(שם, ח"א מֵאֵמֶר י"ג)

מוֹטִי וּשְׁלֵמָה הָיוּ שֵׁם דָּבָר בִּישִׁיבָה הַמְּפֹרָסֶמֶת "חֲמִדַּת יִשְׂרָאֵל".

סָמַל לְמוֹצֵלְחוֹת בְּלִימּוּד, בַּחֲבֵרָה, וּבִמָּה לֹא. הַשָּׁנִים הָיוּ יָדִידִים טוֹבִים, לְמַדּוֹ בַּחֲבֵרוֹתָא, הַתְּפַלְפְּלוּ עִם רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה בְּשִׁיעוּרִים כְּלָלִיִּים, וְהַתְּחַזְּקוּ מִשִּׁיחוֹת הַמִּשְׁגִּיחַ בְּתַקּוּפַת הַיָּמִים הַנּוֹרָאִים. הֵם הָיוּ דוֹגְמָא לְצַעֲרִים, וְתַפְסוּ מָקוֹם שֶׁל כְּבוֹד בְּכוֹתֵל הַמְּזֻרָח שֶׁל הַיִּשִּׁיבָה.

רַק עֵין בּוֹחֶנֶת יִכְלֶה לְהַבְחִין בַּהֲבָדֵל הַדֵּק בֵּינֵיהֶם. בְּעוֹד מוֹטִי הַתְּחַבֵּר כָּל כּוֹלּוֹ לְמַהֲלֵךְ הַצִּיּוּרִי, לַחֲבֵרָה וְלֹאִירָה - לְשְׁלֵמָה הִיתָה הַפִּינָה הַפְּרִטִית שְׁלוֹ. הָיוּ לוֹ אֵי אֵלּוֹ חִיבוּטִים וְהַתְּלַבְּטוּיּוֹת, הַרְהוּרִים וּמַחֲשָׁבוֹת. אֲמָנָם בְּרָמָה הַמַּעֲשִׂית לֹא בָּאוּ כָּל אֵלּוֹ לְיָדִי בִּיטוּי, כִּי הָאֹפִי הַנּוֹחַ וּמִקְבֵּל הַמְּרוֹת שֶׁל שְׁלֵמָה לֹא נָתַן לוֹ לְבָנוֹת בְּמָה לְעַצְמוֹ.

הַהֲבָדֵל הַמַּעֲשִׂי הָרֵאשׁוֹן בֵּין הַשָּׁנִים הַתְּבִטָּא בְּתַקּוּפַת הַנִּישׁוּאִין. מוֹטִי עָשָׂה שִׁידוּךְ נוֹצֵץ, כִּיָּאָה וְכִרְאוּי לְבַחֲזוֹר בְּמַעֲמָדוֹ, וְאֵילּוֹ שְׁלֵמָה לֹא הִילֵךְ בַּגְּדוּלוֹת וּבַנְּפִלְאוֹת.

בְּתַחֲלִילַת חַיֵּי הָאֲבֵרָכוֹת, שְׁלֵמָה פָּנָה לְכוֹלֵל זְנִיחַ יַחֲסִית וְעַד מַהֲרָה הִפָּךְ לְאַבְרָךְ מִן הַשּׁוּרָה. מוֹטִי, לְעוֹמָתוֹ, הַמִּשִּׁיךְ לְלִמּוּד בִּישִׁיבָה, וְלֵאחֶר תַּקּוּפָה קֶצֶרָה דֶּרֶךְ כּוֹכְבוֹ כְּאַבְרָךְ מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה שֶׁהָכֵל מֵהַלָּלִים אֶת עוֹצֵם לְמַדְנוֹתוֹ וּבִהֲרֻתוֹ. לֹא אֲרָכוֹ הַיָּמִים וְהוּא הַתְּמַנָּה לְנו"נ בְּסֹדֶר שְׁלִישִׁי, כֹּאשֶׁר כָּל בַּחוּר מִשִּׁיעוּר א' נוֹשֵׂא אֵלָיו עִינִיִּים מַעֲרִיצוֹת. לֵאחֶר תַּקּוּפָה לֹא אֲרוּכָה הַנּו"נ הַתְּמַנָּה לְמִשִּׁיב, כֹּאשֶׁר הַדֶּרֶךְ פְּתוּחָה לְהַתְּקַדְמוֹת נוֹסֶפֶת.

לאחר כחמש עשרה שנים נפגשו השנים באקראי בחתונה רועשת ומפורסמת: נכדתו הבכירה של ראש הישיבה שליט"א נישאה בשעה טובה לבנו של ראש הכולל בו למד שלמה. מוטי הופיע כאחד מצוות הישיבה, ושלמה הופיע כאברך כולל.

לאחר המפגש הראשון, החיוך הרחב וה"שלום עליכם, הו, מה נשמע, שנים לא ראינו אתכם" הלבבי, התיישבו השנים לשיחה באחת מפילות האולם.

האם כדאי לחשוב?

מוטי: מה נשמע איתך, שלמה? מה קורה? איפה אתה היום?

שלמה: אני בכולל בבית שמש, לומד ונהנה מאד ב"ה. מה איתך? שומעים עליך שאתה כוכב עולה, אה?

מוטי: כן, מה פירוש כוכב עולה? נמצא בישיבה, ב"ה כבר מחזור שני שאני משיב סדר ג'. אני מאד נהנה, זה מחייב רציני, וזה גם גורם להגיע לשליטה ב"רייד" בלי חכמות. מה אתה לומד?

שלמה: אני – בבוקר ואחה"צ לומד חולין, ובערב – שלש פעמים בשבוע טוש"ע, ופעמיים בשבוע אני מברר סוגיות בעבודת ה'.

מוטי: אתה – מה?

שלמה: מברר סוגיות בעבודת ה', או אם תרצה תקרא לזה "השקפה". רק שאולי אתה חושב שהשקפה זה משהו ששייך רק לעיתונאים, ולצערי אני לא, אז קראתי לזה "עבודת ה'". אני לומד נפש החיים בעיון, ועד לא מזמן למדתי "דרך ה'".

מוטי: תסלח לי על השאלה, אבל תמיד היינו גלויים זה עם זה, אז אני מרשה לעצמי: מה נתפס לך? היית בישיבה כל כך למדן, כל כך נורמלי, מה קרה שנהיית כזה כוכב?

אותנו לימדו שצריך ללמוד מוסר מקסימום חצי שעה ביום, כי צריך קב חומטין. אבל מה פתאום לעשות מזה סדר שלם? קרה לך משהו?

ובעצם כשאני חושב אני רואה שזה נהיה אצלך מהלך. בהתחלה לקחת שידוך – איך נאמר? לא נוצץ במיוחד, למרות שהציעו לך הצעות של ראשי ישיבות. אח"כ פנית לאיזשהו כולל אלמוני, במקום ללכת כמו כולם לכולל

ישיבתי לכמה שנים טובות. ועכשיו אני שומע ממך שנהיית "בעל מחשבות". מה חסר לך? למה לא ללכת על המסלול שלי, של כולם בעצם?

שלמה: אתה לא הראשון ששואל את השאלות האלה. את האמת אומר לך, שלרוב השואלים אני לא עונה תשובה עניינית, כי אני לא רואה אותם בשלים לשמוע. אני מסתפק בתשובות כמו "הגרי"ש אלישיב לא היה משיב ולא למד בכולל ישיבתי, אז גם אני לא" וכדומה.

אבל אתה באמת בר דעת, ומוכן לשמוע, אז אומר לך מה אני חושב עליך: עד שאתה תמה איך אני הולך על מסלול מוזר כזה, כהגדרתך, אני לא מבין איך אתה מסוגל ללכת על המסלול שלך.

מוטי: סליחה? מה רע במסלול שלי? אתה יודע איזה שטייגען אני עושה ואיזה סיפוק יש לי?

שלמה: זה נכון, אני זוכר אותך כמתמיד ושטייגניסט רציני, אבל זה לא עונה על כל הצרכים. יש עוד כמה דברים שצריך לסדר בחיים.

אתה זורם בחיים, טוב לך עם המסלול המקובל. תמיד היה לך טוב. אני מנסה לא רק לזרום אלא גם לחיות בעצמי. לא מספיק לי להיות חלק מהציבור, אני רוצה להיות קצת "אני". לעבוד את ה' מתוך הזהות האישית שלי. לא מתוך המשיב בסדר ג' בישיבת "חמדת ישראל".

מוטי: אתה מוכן לדבר בשפה שגם אני אבין?

שלמה: אתה יודע מה? אנסה להציג את הדברים מהשורש שלהם. אבל אם אתה באמת רוצה לשמוע, זה לא על רגל אחת. בוא נזוז קצת הצידה, או עדיף שנצא החוצה לכמה דקות. ברעש הזה אי אפשר לשוחח שיחה נורמלית.

השנים יוצאים החוצה ונעמדים בפינה שקטה יחסית בלובי האולם.

חומר מחשבה עלול לחזיק

מוטי: ידבר כבודו.

שלמה: אני מדבר, אבל כתנאי שכבודו יעשה טובה וינסה להקשיב ברצינות. כולנו צועדים על המסלול, נוסעים על ה"ליין", החל מגיל שנה עד גיל שמונים: מטפלת, גן, חידוד, ישיבה קטנה, ישיבה גדולה, כולל, "שטעלע" – מי

שמצליח לקבל, מושב זקנים. את השלכים הראשונים בחיים אנחנו עושים מבלי לחשוב. עדיין אין לנו הכלים לחשוב.

אנחנו זורמים עם כולם. הולכים לחיידר ולישיבה בלי בחירה.

עד כאן - בהחלט מקובל עלי. אם היינו מבקשים מילד ממוצע, או אפילו מבחור צעיר, לבחור את דרכו בחיים – לא רחוק להניח שהיה בוחר למלא את יומו בישיבה על ספסל בגן העירוני. ומשום שאין לו את כלי המחשבה להבין מה טוב בעבורו ומה עליו לעשות, גלגל הקב"ה את ההחלטה לידיים של מי שמסוגל לחשוב על טובתו האמיתית.

וכך גדל הילד, ואחר כך הנער, בתוך חממה עוטפת. מחד גיסא רחוק מטעויות גורליות, אך מאידך גיסא נטול בחירה. במידה מסוימת, כמובן. ואולי הגיע הזמן לשאול:

עד מתי?

עד מתי אנחנו אמורים לגדול בלי לחשוב, ולזרום את החיים בלי להבין מה תפקידנו, ומה ה' רוצה מאיתנו, ומבלי לעסוק בסוגיות הבסיסיות הנוגעות לנו לחיי היום יום?

הנה כולנו זוכים ב"ה ללמוד תורה כל הזמן. מגיל ילדות ועד זיקנה ושיבה. האם איננו אמורים להבין את המצוה הזו, לברר את מטרת הלימוד, לנסות להתחבר לתוכן הפנימי של המצוה? האם זה נכון מצידנו להזניח את ההבנה של מה שמקיף את כל החיים שלנו ולעשות זאת כסומא בארובה?

מוטי: כן, למה לא? מה רע בזה? העיקר שמתחברים לתורה ואוהבים אותה.

מה חסר?

שלמה: אבל אם לא מבררים את מטרת המצוה ואת גדרה, עלולים לעשות את זה מתוך היסחפות אחר הזרם ותו לא. ואז לא רק שמפסידים את ה"לשמה", אלא עלולים גם לטעות בצורה המעשית של הלימוד, ואף להרגיש תסכול וחוסר סיפוק.

או למשל המצוות המוטלות עלינו כאברכים. אנחנו מתחננים ומקבלים על עצמנו עול כבד מאוד של חיי משפחה, אחריות לפרנסה, חינוך וגידול ילדים, והשאתם בבוא העת. זה עול כבד שדורש בלי סוף. מבלי להבין את העול הזה, את מטרתו, את הסיבה שהקב"ה הטיל אותו עלינו, ואת צורת ההתייחסות שלנו

אליו - אנחנו עלולים לסבול מהעול הזה, לעשות את תפקידנו בצורה לא נכונה ולשגות שגיאות חמורות.

מוטי: נו, וב"דרך ה'" אתה מוצא הדרכה לחיי נישואין?...

שלמה: לא, אבל אני מוצא שם הבנה על החיים. מה זה בן אדם, מה זה יהודי, לאן אני אמור לחתור בכלל כל החיים. ברור שכשיודעים דברים אלו ומנסים ליישם אותם, מקבלים מבט גבוה יותר, שמכוון אותך לגישה ישרה לתפקידי החיים.

מלבד זאת, עצם הדבר שמתכווננים קצת על החיים ולא רק על סוגיות בגמרא, גורם לכלי החשיבה הלמדניים שלנו להתפתח גם בכיוון הזה, וממילא ניגשים לחיים בצורה למדנית, עם הבנה ישרה ולא שטחית.

מוטי: אני לא יודע, אתה מדבר דברים מחודשים. אני חושב שאם לומדים טוב זה מספיק. הקב"ה כבר נותן סיעתא דשמיא שנצליח בכל התחומים.

שלמה: אני חושב שהקב"ה רוצה שנעצור להתבונן על עצמנו. אבל גם לשיטתך, למה אתה חושב שמצות תלמוד תורה מסתיימת ביכמות ובבא קמא? האם איננו אמורים ללמוד את סוגיות החיים? האם מצות תלמוד תורה היא רק בנוגע לבירור גדרי "זיקה" ביבמה או "שלא לשמה" בקדשים? האם איננו אמורים להשתמש בדעת גם בנוגע לסוגיות מעשיות בעבודת ה'? הרי כמו שיש לברר בדעת מה אומרת התורה, יש גם לברר כיצד לקיים את התורה. לא כך?

מוטי: גם אם אתה צודק, לא כולם בנויים לזה. תבין, לא כולם פילוסופים כמוך.

שלמה: מי מדבר על פילוסופיה? אתה חושב שלימוד ספר כמו "דרך ה'" המברר את מהות החיים הוא פילוסופיה מנותקת מהמציאות? האם הבנה של המצוות היא פילוסופיה? הלימוד הזה הוא חלק ממצות תלמוד תורה. הוא מפרה את המחשבה, פותח את הנושאים שאנחנו בעצם עוסקים בהם כל חיננו, ונותן קצת כלים לברר אותם בצורה מסודרת, לפי דעת תורה ולא לפי אוריה ציבורית שלא תמיד כה ברור כיצד היא נוצרה.

יש לי תחושה שהתרגלנו לשמור את השכל רק ללימוד התורה ולא לחיי תורה. בחיים אנחנו משתמשים רק בנטיה הטבעית לזרום עם כולם, מבלי להפעיל את השכל ולבנות מבט תורני.

למה לא מנסים לברר מה התורה אומרת על הנושאים המעשיים בחיים?

התבוננות מתוך כפיפות לגדולי התורה

מוטי: כי אין לנו כלים לברר מה צריך לעשות בחיים. אולי תתחיל לבדוק כל דבר מהתחלה, למה אנחנו חרדים ולמה אנחנו אברכים? לאן תגיע? אתה רוצה רשימה של אנשים שניסו להיות חכמים יותר מידי ובסופו של דבר התרסקו לתהום? יש לי רשימה כזו, אם יהיה צורך אגיש לך אותה. אתה רוצה להצטרף אליהם?

שלמה: אותם אנשים שנפלו לתהום נפלו משום שהם החליטו שהעולם מתחיל מהם. לא היתה להם כפיפות לגדולי העולם שהעניקו חמה בקומתם וסללו לנו את הדרך. מי שרואה את עצמו כמלך העולם ואינו מבין שחלק מהחכמה הוא להבין שישנם אנשים יותר חכמים ממנו – בהחלט עלול ליפול. אבל לא החכמה מפילה אותו אלא הגאווה והטפשות.

לעומתו, מי שחושב על תפקידו בעולם מתוך התכופפות ומתוך הסתמכות על גדולי הדורות שעיימו ושאינם עיימו – לא נמצא בסכנת נפילה. התבוננות בתפקידנו מתוך כפיפות – היא הדבר הרצוי.

בקיצור: אתה חושב שהדרך היא לעצום עיניים ולנסוע עם הזרם. אחרת זה מסוכן. אני אומר שהדרך היא לפתוח עיניים ולחיות בדעת ובהבנה, אבל מתוך הסתמכות על גדולי התורה, ועל המהלך שהם השרישו בציבור.

מוטי: אז אתה מסכים שצריך ללכת עם הזרם ולעשות מה שכולם עושים, לא משנה איך תנסח את זה. מאי נפקא מינה בין ההגדרה שלי לבין ההגדרה שלך?

שלמה: הנפקא מינה היא פשוטה. אתה טוען שאסור לחשוב על כלום וצריך לעבוד את ה' רק ממהלך של "מלומדה". לעשות מה שכולם עושים. לדעתי כתוצאה מכך נוצרים שיבושים בעבודת ה' עצמה, כי כשמדובר על דברים כה עדינים אי אפשר לעשותם בשלמות בלי לשתף את השכל. לאכול ולרדת במדרגות אפשר גם בלי לחשוב, אבל לחתום חוזה על קניית דירה או אפילו רק לרכוש מכשיר חשמלי יקר – לא כדאי בלי לחשוב.

ולכן אני טוען שמחשבה והתבוננות בעבודת ה' ובחיים על פי התורה היא

דבר הכרחי. אלא שישנן שתי גישות לזה, אחת מסוכנת והשניה רצויה.

הגישה המסוכנת היא שאדם יושב בסלון ביתו ומחליט שהוא בעל הבית וממנו מתחיל העולם. הוא יחשוב על הכל מהתחלה ויכריע מה האמת. זה מסוכן מאוד, כי עם כל הכבוד לעצמנו השכל שלנו די מוגבל. מה לעשות. עלינו להסתמך על הגדולים מאיתנו שכבר חשבו על הכל וביססו קו ברור.

הגישה השניה היא - מצד אחד לתת אמון מוחלט בגדולי הדורות הקודמים לנו וגדולי הדור שלנו, ומצד שני לבדוק את תפקידנו בעולם בהתבוננות וברצון להבין. בגישה כזו מצד אחד אנחנו שמורים מטעויות, ומצד שני לא מקדשים כל מוסכמה בעיוורון.

מוטי: אתה מחלק חילוקים דקים, ונראה לי שזה מאוד מסוכן. מי יחליט על מה מותר לחשוב ועל מה אסור? ברגע שמתירים לפתוח חשיבה עצמאית אי אפשר לעצור!

שלמה: אינני מבין. הרי כל המערכות בעולם בנויות כך!

קח למשל את מערכת הרפואה. כל ההתקדמות שלה בנויה על כך שכל אחד מסתמך על הקודמים לו, אבל על סמך דבריהם והנחותיהם מנסה לחשוב גם קצת בעצמו. כך זה בכלכלה, כך זה בטכנולוגיה, ובכל תחום.

אפילו – להבדיל בין קודש לחול – גם בלימוד זה כך. הרי כולנו חושבים ומנסים לברר מהיסוד את דברי הקודמים לנו. לא מקבלים כל כלל בעיניים עצומות, אלא חושבים עליו ומבררים אותו. מצד אחד מאמינים שאם ר' שמעון אמר שמיגו זה כח טענה הוא ידע מה שהוא אומר, ומצד שני אף על פי כן מנסים להבין, לברר את הגדר וכדומה. וכשעובדים כך מתקדמים ומוצאים נפק"מ.

האם כל מוסכמה ציבורית בהכרח נכונה?

מוטי: אני שומע. בהחלט מגיע לך שכר שיחה נאה. אבל גם לדבריך שצריך לברר את התפקיד שלנו בחיים בהבנה ובעומק, אני עדיין לא משוכנע שהרווח שיוצא לך מזה הוא כל כך גדול.

שלמה: חייב להיות שיוצא מזה ריווח משמעותי, ואסביר לך למה: לא כל מוסכמה הגיעה אלינו ישירות במסורת מהר סיני, ואפילו לא מהחפץ חיים או

מהגרי"ש אלישיב. ישנן הרבה תופעות שנכנסו מהדלת האחורית ולא היה לגדולים את הכח למחות. אז האם זה נכון לקבל כל דבר שכולם עושים רק מפני שכך כולם עושים? הרי בצורה כזו בהכרח נשגה בטעויות, שלא תמיד הינן כה פשוטות.

אתן לך דוגמא קיצונית, שאמנם לא קשורה כהוא זה לעולם שלנו, אבל אני רוצה רק להמחיש את העניין: הנביא מספר שפסל מיכה עמד על עמדו מתקופת שפוט השופטים עד גלות הארץ. גדולי עולם כמו שמואל ודוד ושלמה לא ביערו אותו. איננו יודעים למה, אבל ברור שרצון ה' היה באופן עקרוני שיבערו אותו, ומשום מה הוא רצה שלא דוד ושלמה יעשו זאת.

תאר לעצמך שהיתה נוצרת אפשרות לבער את הפסל הזה באיזו תקופה, והיה קם מישהו ואומר: "רגע, רבותי, מה קרה לכם? לבער את פסל מיכה? ! גדולי הדור שלפנינו שתקו ולא ביערו אותו, זה אומר שצריך להשאיר אותו". הוא היה צודק? הרי יש מצוה בתורה לבער עבודה זרה. אז צריך לבדוק ולשאול גברא רבה מה באמת הסיבה שלא ביערו, ואם זה שייך בזמננו, וכדומה.

הכלל הוא שלא כל מה שהשתרש בציבור הפך למצוה. אמנם ישנן הרבה מוסכמות קדושות שמקורן טהור מרבותינו הגדולים, אבל יש גם מוסכמות שהשתרשו מכח אורח ציבורית.

לא כל מאמר מערכת בעיתון בהכרח מתאים לאמת הצרופה. ואם מבררים כל נושא בעבודת ה' ביסודיות, מגלים מה יותר אמת ומה פחות.

מוטי: אבל למה להסתכן? למה לא לזרום בלי לחשוב וגמרנו?

שלמה: לדעתי חוסר החשיבה הזה עלול לא רק לגרום לנו לחיות את חיינו הרוחניים ברמה שטחית, אלא גם לעוות את הצורה האידיאלית של בן תורה כפי שהיתה צריכה להיראות. שטחיות וחוסר מחשבה גורמים לחיצוניות, וחיצוניות בעבודת ה' היא עיוות שעלול להתבטא בדברים יסודיים.

מוטי: אתה מתקיף חריף מידי. למה למתוח ביקורת כל הזמן? אני נמצא בישיבה ורואה את הבחורים, איזה שטייגען הם עושים. גם אתה ועוד מאות ואלפי אברכים כמוך מפארים את כותל המזרח של עם ישראל. על מה הקצף? למה לחפש מומים?

שלמה פתח את פיו כדי לענות, אבל אז נכנסה לפתע ללובי קבוצת בחורים מהישיבה יחד עם כמה מאנשי הצוות. מוטי עצר את השיחה ופנה ללחוץ ידיים ולחייך לכל הכיוונים. שלמה הביט מהצד במבט אוהד, נהנה בעליל מהאהדה המקיפה את חבריו. מוטי שיגר לו חיוך מתנצל, והשנים חזרו לאולם.

סיכום:

מוטל עלינו להתבונן בתפקיד המוטל עלינו ולא לעשותו מתוך הרגל ומהלך חיים של "מלומדה". הן אמנם שצורת ההתבוננות לא אמורה להיות מתוך גישה עצמאית מבלי להסתמך על רבותינו, אבל אף על פי כן חשוב מאוד לפקוח עיניים ולהתבונן על מהלך החיים, עומקם ומשמעותם.

פרק ב

וּלִיבוּ רִיחַק מִמֶּנִּי

(ישעיהו כ"ט י"ג)

אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לִזְכוֹר תְּמִיד מִמַּשׁ כִּי בְּחֵיותֵנוּ חֵיצוֹנִים אֵין אֲנוּ שְׂוִיכִים
כֹּלֵל לַעֲבוֹדָה רַ"ל. "עֲבוֹדָה" חֵיוֵנוּ עֲבוֹדַת הַלֵּב, לַעֲבוֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְכֹל
שֶׁלֹא לַשְׂמָחָה אֵינָנָה עֲבוֹדָה כֹּלֵל בְּשׁוֹם פְּנִיָּם.

(הגרא"א דסלר זצ"ל, מכתב מואליהו ח"ד, מכתב ל"ג)

הַמַּעֲגָלִים הַסֵּתֶחֱרָרוּ בַּעֲזוֹ, וְהַתְּזָמוּרַת פְּצָחָה בְּשִׁיר "יִפְרָח בִּימֵיו צְדִיק"...
כַּבִּמְטָה קֶסֶם הַתְּחַלְקוּ הַבְּחוּרִים לְשֵׁתֵי שׁוּרוֹת, וְרֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה הַנֶּעֱרָץ עֶבֶר בִּינֵיהֶם,
שְׁלוֹב זָרוּעַ עִם הַחֶתֶן הַנֶּרְגָּשׁ. הַשְׂמָחָה גֵּאתָהּ, וּמֶרֶץ הַנֶּעֱוָרִים הַתּוֹסֵס הַרְקִיד אֶת
הַבְּחוּרִים בְּכֹל כּוֹחַם.

שְׁנֵי אַנְשִׁים מִיּוֹזְעִים פָּרְשׁוּ הַצִּידָה וְהִבִּיטוּ עַל הַשׁוּרוֹת בַּהֲנָאָה. מוֹטִי וְשִׁלְמָה.
מִבְטֵיהֶם נִפְגְּשׁוּ לְרִגְעַ, וְהֵם הַתְּקַרְבוּ זֶה לַזֶּה.

חַיִּים מִתּוֹךְ מַחֲלֵךְ חִבְרָתִי

מוֹטִי: נוֹ, מָה אַתָּה אוֹמֵר? תִּרְאָה אֵלּוּ בְּחוּרִים נִפְלָאִים, אֵיזָה כְּבוֹד הַתּוֹרָה
רוֹאִים כָּאֵן. לָמָּה לְמַתּוֹחַ בִּיקוּרַת עַל הַצִּיבוֹר הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה? הֵיכֵן יֵשׁ לִקְבֵ"ה עוֹד
יִלְדִים כְּאַלֶּה?

שִׁלְמָה: וְאֵם אֲנַחְנוּ כֹּל כֵּךְ טוֹבִים, הָאֵם לֹא כְּדָאִי שְׁנֵהִיָּה קֶצֶת יוֹתֵר טוֹבִים?
מִמֵּתִי מִסֵּתֶפְקִים בְּמוֹעֵט בְּרוּחָנִיּוֹת?

מוֹטִי: אֲבֵל מָה חֶסֶר, מָה לוֹחֵץ עֲלֶיךָ? הַצִּיבוֹר לוֹמֵד טוֹב, הִשְׁיִיבוֹת מִלְּאוֹת
וְכוֹלֵם רַק רוֹצִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר לְהַצְלִיחַ בְּלִימּוֹד. מָה חֶסֶר? צֹא לְדִיזִינְגּוֹף וְתִרְאָה
אֶת הַנוֹעֵר. אַתָּה יוֹדֵעַ בְּאֵיזָה דוֹר הַמְּכוּל אֲנַחְנוּ חַיִּים? וּבְדוֹר הַמְּכוּל הַזֶּה גְּדֻלִּים
כְּאַלֶּה בְּחוּרִים. הֲרִי זֶה הַצְּלָחָה שֶׁאֵין כְּמוֹהָ!

שִׁלְמָה: אִם קִנְהָ הַמִּידָה שֶׁלֶךְ לְהַצְּלָחָה הוּא הַהֲשׁוּוּאָה בִּינֵינוּ לִבִּין אַחֵינוּ
הַתּוֹעִים הָאוֹמְלָלִים – אַתָּה יִכּוֹל לִתֵּן לָנוּ צִיּוֹן שֶׁל מָאָה אַחֲזוֹ וְלַהֲמַשִּׁיךְ הַלֵּאָה
מִדּוֹשָׁן עוֹנֵג. אֲבֵל אִם אַתָּה מִבְּקֵשׁ אִמָּת, מִבְּקֵשׁ שְׁלֹמּוֹת – יֵשׁ כָּאֵן נִקּוּדָה בְּסִיסִית
שֶׁצְרִיךְ לִתֵּן עֲלֶיהָ אֶת הַדַּעַת. מוֹתֵר לָנוּ לִהְיוֹת מְרוֹצִים, וְחוֹבְתָנוּ לְשִׁמּוֹחַ בְּמָה

שיש. אבל אסור לנו להתעלם ממה שטעון תיקון.

ב"ה כולנו לומדים היטב. נכון. אבל אני מרגיש שבמקום להשקיע בפנימיות, בבניית היהודי שבנו, ישנם אנשים המשקיעים בחיצוניות, במה שדורש מהם הזרם החברתי. במקום לחשוב על הקב"ה הם חושבים הרבה על מה שדורשת מאיתם החברה.

והתופעה הזאת היא פועל יוצא של עבודת ה' בשטחיות. אם אנחנו עמלים ליצוק תוכן פנימי ואמיתי ללימוד התורה שלנו, לקיום המצוות, לבנין הבית, לשבת ולמועדים, לתיקון המידות, ולכל חלקי העבודה – אנחנו מתרוממים והופכים לאנשי אמת. אבל אם אנחנו מזניחים את ההבנה של התפקיד שלנו, אנחנו עלולים לעשות הכל מתוך מהלך חברתי, וממילא להשקיע את כל כוחותינו ומרצנו להצליח בחברה ולעשות מה שהחברה דורשת. או כדי לטפס בסולם המעמדות, או כדי לשרוד, לעמוד בתו התקן החרדי.

מוטי: כבר אמרתי לך שאתה מתקיף מידי חריף.

שלמה: ואני כבר עניתי לך שאינני בא לבטל את הקיים, שהוא עצום ונפלא, אלא לנסות לזכך את עצמנו קצת. מותר לנו למתוח קצת ביקורת על עצמנו במבט בוחן. המשגיח בישיבה היה תמיד אומר ש"יש לו מנה רוצה מאתיים" נאמר גם על רוחניות. אתה זוכר?

"כבוד התורה" – או "כבוד המעמד"?

הנה אנחנו נמצאים עכשיו בחתונה, "א חשעבע חתענע". מה זה המושג הזה "חשעבע חתענע" בכלל? יש בנו סולם מעמדות ברור וכולנו שואפים לטפס עליו. ניהא, מתוך שלא לשמה בא לשמה, אבל ממתני בן תורה אמיתי עושה עסק כזה סביב כבוד, סביב חיצוניות? ממתני הוא מעמיד את השאיפה לשטעלע במרכז חייו?

מוטי: מה פירוש, היכן אתה רואה את הריצה סביב הכבוד? זה נכון שהרבה בחורי ישיבות חולמים על שטעלע, אבל זה טבעי, ומתוך שלא לשמה בא לשמה. זה גם נכון שכל ראש ישיבה זוכה להתגודדות סביבו, אבל זה לא ריצה סביב כבוד. אדרבה, זה מצוות כבוד התורה.

שלמה: כבוד התורה הוא דבר נפלא, אבל אני מסופק כמה באמת אנחנו

נותנים כבוד לתורה נטו, וכמה אנחנו מעריצים את אלה שבצמרת הסולם החברתי שלנו. בינינו, אם יופיע כאן עכשיו חכם תימני עוטה גלימה לבנה היודע רמב"ם בעל פה, כולם ירוצו לקראתו בהערצה או יביטו עליו בעין עקומה? ואם יופיע כאן אברך בן שישים מכולל חזון איש שלא פסיק פומיה מגירסא, ואני ואתה יודעים שבגן עדן הוא ישב במזרח, מישהו יסתכל עליו?

מוטי: אתה מדבר על דרגות גבוהות. אתה מצפה מאנשים שלא תהיה להם תאוות הכבוד? ככה זה, אנחנו בני אדם שמתמודדים עם יצרים, ומתוך שלא לשמה בא לשמה. אתה חושב שאם נתחיל ללמוד קצת "דרך ה'" ולחפש את התוכן העמוק של תפקידנו בעולם - יצר הכבוד יעלם פתאום?

שלמה: יש הבדל בין תאוות הכבוד פשוטה לבין מהלך חיים הבנוי על הצלחה חברתית. מי שמתבונן קצת על תפקידו בעולמו ומוצא תוכן פנימי במעשיו ומתחבר אליהם, יש לו מהלך חיים שסובב סביב קיום רצון ה'. אז נכון שהוא בן אדם ויש לו תאוות, אבל זה לא מהלך של חיים. להיפך, הוא מזהה את הכוחות הנמוכים שבו ויודע לתת גם להם את חלקם כפי המינון הנכון.

אבל מי שלא מתבונן על דרכו, עלול באופן טבעי להעמיד את כל מהלך החיים שלו, את כל דרכו ומהותו, על הליכה במסלול המקובל שבו הולכים כולם, ואז הוא עושה אחד משנים: או שהוא משקיע את כל כוחו לנסות להיות מהמובילים במסלול הזה, או שהוא מתייash מזה ומשרך כל ימיו את רגליו בכבדות בכדי לעמוד בתו התקן הזה. זו לא איזו שהיא טעות זניחה, אלא טעות בכתובת. במקום לשים את הקב"ה במרכז החיים הוא שם במרכז החיים את ההצלחה בעולם ה"כולם".

עולם המשחק

מוטי: אולי תסביר קצת יותר. אני שומע דברים מחודשים וקשה לי להזדהות כשאתה מדבר כל כך בקיצור.

שלמה: לכל אדם יש באופן כללי שתי מערכות בהן הוא חי. מערכת החיים האמיתיים, החיים שבהם מתפקד ה"אני" שלו האמיתי, ומערכת חיי החברה, שבהם מתפקדת המסיכה החיצונית שלו.

בבית הוא נועל נעלי בית, מתעצבן וצועק בחופשיות על מי שמרגיז אותו, אוכל שתי מנות של גלידה ומנקה את השאריות בקופסא, וכדומה. ובחברה –

הס מלהזכיר. הוא שומר על הופעה מכובדת, מדבר תמיד בנחת וברוגע, מחייך ומוותר, טועם באלגנטיות ממה שמגשים לו, וכהנה על זו הדרך.

בבית הוא מה שהוא באמת. גם כשהוא בינו לבין עצמו הוא מה שהוא באמת. אבל בחברה - הוא שחקן. שם הוא עובר באופן טבעי למערכת הפעלה שנקראת "ובאו וראו את כבודי"...

להיכן משתייכת עבודת ה' ? למערכת האני האמיתי או למערכת השחקן על הבמה ? למערכת האמת או למערכת הזיוף ?

לדעתי הדבר תלוי בויכוח שבינינו. אם מתבוננים על עבודת ה' כעבודה הדורשת תשומת לב ומחשבה, ומנסים לבנות מהלך של עליה המחובר אלינו באמת, או אז עבודת ה' משתייכת לחיים האמיתיים שלנו. אבל אם מזניחים את השכל ופועלים רק מתוך המסגרת בלי התבוננות, ממילא זה לא משהו ששייך לחיים האמיתיים, האישיים שלך, אלא זה משהו ששייך לחיי החברה. המושג "חרדי" הופך לסוג של השתייכות קבוצתית.

תחליף לסולם של רבי פנחס בן יאיר

וכך מתרגלים שעבודת ה' היא סוג של התמודדות חברתית. כלומר, או התמודדות לעמוד איכשהוא בכללים, או הזדמנות להוכיח את עצמנו ולטפס בסולם המעלות. לא הסולם של רבי פנחס בן יאיר, אלא סולם אטרקטיבי יותר. וזה מסלול הנכסף: בחרות מצויינת מביאה לידי שידוך חשוב, שידוך חשוב מביא לידי כולל חשוב, כולל חשוב מביא לידי משיב, משיב מביא לידי ר"מ, ר"מ מביא לידי ראש ישיבה, ראש ישיבה מביא לידי הגאון הגדול, הגאון הגדול מביא לידי חברות במועצת, חברות במועצת מביאה לידי אחד מגדולי הדור, אחד מגדולי הדור מביא לידי מרן, מרן מביא לידי הנהגת הדור, הנהגת הדור מביאה לידי פרסומת, ופרסומת גדולה מכל המעלות כולן, שנאמר "וראו כל עמי הארץ וכו' ויראו ממך"...

ואם אדם הולך במהלך כזה, לא רק שאינו מתבונן על עצמו, אלא שהוא גם מדחיק את אי אלו השאלות שכן מתעוררות לו. כי פתיחת נושאים גורמת לגילוי נקודת האדם הפנימית, למציאת הביטוי האישי שלו בעבודת ה'. מי ששואל שאלות מפסיק לזרום כמו כולם על ה"ליין". הוא נהיה אמיתי. פנימי, לא חיצוני. והוא – כמה נורא – פורש מהמירוץ להשגת כסא הנהגת הדור...

וכתוצאה מגישה כזו לא רק מתבלבלים בהשקפה היסודית על סוגיות החיים, אלא גם טועים למעשה בהבנת רצון ה' ועוברים על מצוות מפורשות. כי במהלך חיים כזה אין מקום למצוות חסד, ואין מקום להיות אבא טוב ובעל טוב, ואין מקום להיות אחראי לפרנסת בני הבית, ואין הכרה בבעיות קיימות ומציקות, ואין התמודדות אמיתית עם שאלות, ואין הבנה לרוחו של מי שלא מסוגל לטפס על הסולם כמו כולם.

מוטי: אני פשוט המום. אם אתה צודק - עלי להתבונן על הכל מחדש. השאלה היא רק איך עושים את זה.

שלמה: ללמדן כמוך זו לא שאלה. אם תחליט לברר כל נושא בלמדנות, ביסודיות, בהבנה, בלי שליפת סיסמאות מהמותן – תוכל לעשות זאת. מסילת ישרים אינו ספר חזק, אלא ספר הדרכה לכל דבר, אם רק קוראים אותו בעיון. כמו כן יש נפש החיים. ישנם ספרים יותר קרובים לזמננו, כמו מכתב מאליהו, או עלי שור. יש לי חברים שלומדים ספרים מוסמכים של בני זמננו, מבלי להיכנס לפרטים ולשמות.

אם רק מחליטים לפתוח את הראש ולהפסיק להדחיק ולברוח מעצמנו, הרי יש לנו את כלי החשיבה. איננו בעלי בתים המסיקים מסקנות על פי רסיסי שמועות וחצאי ציטוטים. מי שיודע לברר סוגיא בעיון, אין סיבה שלא ידע לברר סוגיות בשאר חלקי המצוות. הרי יש ספרים שעוסקים בזה.

אם תרצה, אוכל להביא לך כמה דוגמאות לכך.

מוטי: בשמחה רבה, אני מאוד מעוניין לשמוע.

שלמה: אבל עכשיו אני חייב להפסיק, האוטובוס האחרון לבית שמש יוצא עוד מעט. נמשיך בעז"ה בהזדמנות הקרובה.

סיכום:

חיים מתוך חוסר מחשבה גורמים לכך שהמטרה המרכזית שסביבה סובב הכל היא לעמוד בדרישות החברה, או להצליח לטפס בסולם המעלות החברתי. ואין זה רק חסרון ב"לשמה", אלא טעות מהותית, המשליכה על תחומים רבים, כגון רדיפת הכבוד והזנחת המצוות שאינן מקובלות כמוסכמות חברתיות.

פרק ג

עבודה פנימית

"אני" זהו עולם מלא. אין ה"אני" רק אוסף תגובות על המתרחש מחוצה לו ואוסף שאיפות למה שחווין ממנו. לא! ה"אני" עצמו הינו עולם אחי חיים עצמיים. מרוב בני האדם נעלם כליל עולם פנימי זה. רוב בני האדם חיים את חייהם בכיוון אל העולם החיצוני, והם מפחדים להפוך את כיוון חייהם פנימה אל עצמם, ולו רק לשעה.

(הנר"ש וולבה זלח"ה, עלי שור, פתיחה לעבודה פרטית)

השיחה הבאה בין השנים לא התקיימה באותו ערב, וגם לא בערבים שלאחריו. מוטי חשב רבות על הדברים בינו לבין עצמו, הפך בהם שוב ושוב, והגיע למסקנה די ברורה: ידידו הטוב לשעבר מדבר שטויות והבלים. חבל עליו.

מה הוא חושב, רק הוא חכם? למה כולם לא מדברים כך?

אלא שסיבב מסובב הסיבות והשנים נפגשו שוב בקרן רחוב פגישה אקראית. מוטי קלט מרחוק את דמותו של חברו וכבר חשב להתחמק, אלא שלרגע אחד קצר נפגשו מבטיהם. הוא הבין שבריחה שלו תתפרש על ידי שלמה כהודאה בחוסר נכונותו להישיר מבט אל השאלות הנוקבות שהוצבו בפניו בפעם הקודמת. אי לכך הוא גמר אומר להטיח בפני חברו את דעתו על כל המהלך, ללא הצטעעויות לשון למיניהן.

השנים התקרבו זה לזה, ובירכו זה את זה לשלום.

"ומה אומרים כולם?"

מוטי: מה נשמע? בסוף לא יצא לנו לדבר מאז...

שלמה: ב"ה, עסוקים בדברים טובים.

מוטי: לא זו הנקודה. האמת היא שחשבתי על זה הרבה ורציתי להגיד לך שלדעתי...

שלמה: כן. לדעתך אני לא החכם היחיד. והציבור לא נולד אתמול. ואם אף אחד לא טוען את הטענות האלו אדם לא צריך לחשוב שהעולם מתחיל ממנו. ולא שמענו כאלו טענות מגדולי ישראל...

מוטי: אני די מופתע ממך. אתה יודע למי ניתנה נבואה...

שלמה: (צוחק) לא נביא אני ולא בן נביא, אלא שכל הטענות הללו הציקו גם לי כשהתחלתי לחשוב על כל השאלות הללו: מה זו תורה לשמה, מה המטרה בחיי הנישואין ובעול גידול הילדים, וכדומה. לא הבנתי מה קורה לי, עד שהסתכלתי סביבי וראיתי שזה תהליך שקורה אולי לחמישים אחוז מהאברכים, ברמה זו או אחרת. גיליתי שכמעט כל מי שהוא גם יצור חושב, גם איכפתי, וגם לא יותר מידי טרוד – מגיע לשלב הזה בחיים.

לא כולם רק הולכים לכולל כמו כולם. ממש לא. בגילאי העשרים אולי לא כולם חושבים על תפקידם בחיים, אבל בגילאי השלושים – מי שרק לא טרוד עד הצואר במלחמת הקיום וגם יש לו קצת כלי חשיבה – מוצא את עצמו מנסה להבין מה שהוא עושה כל היום ולהכיר את עצמו ואת תפקידו.

מוטי: נניח שאתה צודק, אבל עובדה היא שהשיח הציבורי לא עוסק בשאלות האלו. בגדול - כולם זורמים. הציבור לא שואל שאלות מתפלספות.

שלמה: מי נקרא אצלך "הציבור"? הציבור מורכב מעשרות אלפי אנשים. אין איזו מסגרת מאחדת את האברכים בני העליה בני השלושים / ארבעים. הם מפוזרים בכוללים וחיים את חייהם בקרב משפחתם המצומצמת. אין להם במה ציבורית להביע את הגיגיהם, וכל אחד מהם חושב שרק הוא הכוכב. כאשר הם מקבלים שטעלע - הם מדברים, ובצדק, כפי הסגנון המקובל, כי על פי רוב זה מה שהבחורים צריכים לשמוע. בחורי ישיבות, עכ"פ ברובם הגדול, צריכים לזרום עם הזרם.

כך שלכל ההרהורים האלה אין במה לפרסום.

אבל אם קצת תתבונן סביבך תראה שהרבה אברכים מבקשים עומק והבנה, וחלקם מוצאים תשובות.

ר' ישראל אל'ה זצ"ל ריכז סביבו קבוצת בני עליה, והיה ביקוש עצום להיכנס אליו. ר' משה שפירא שליט"א מבית וגן גם כן הינו דמות פופולרית. הרב פינקוס זצ"ל היה מורה דרך לרבים, ובעיקר לאחר פטירתו, כידוע. יש עוד שמות אבל לא כאן המקום.

יש צימאון לשמוע דברים אמיתיים, עם עומק ועם תוכן פנימי, המטפלים במבט תורני בשאלות החיים המעשיות. לא נכון לומר שכולם מסתפקים

בהליכה עם הזרם ותו לא.

אִוִּירָה צִיבּוּרִית אֵינָה תַּחֲלִיף לַעֲבוּדָת ה'

מוֹטִי: נכון, כשאני מתבונן אני שם לב שישנה תופעה כזו. ידוע לי על קבוצות אברכים בקרית ספר שמתאספים לשמיעת שיחות מפי רבנים מוסמכים, חלקם מקוריים, חלקם מחנכים בדרך ה"נפש החיים", ועוד.

אבל עדיין קשה לי לקבל את הביקורת הנוקבת שלך על הציבור שלנו. אתה מציג את זה כאילו כולם טיפשים חוץ מכמה אברכים מקוריים. קשה לקבל את זה, ואני בטוח שזה לא נכון לחשוב שהקב"ה מניח שיקרה דבר כזה. הרי אנחנו הציבור - בה"א הידיעה - שלו.

שלמה: אני מסכים עם ההנחה שלא יתכן שציבור שלם של בני תורה המציית לגדולי ישראל יטעה בדרך. לא באתי לומר חלילה שכל מי שאינו חושב ומתבונן לעומק על עומק המצוות הוא טועה בדרכו. יש הרבה דרכים בעבודת ה', ולכולם יש מקום. ישנם אנשים שמתחברים לתורה ולקב"ה ולכל המצוות באופן טבעי ובריא והם לא זקוקים לחיפושים. הם בנויים לעשות הכל בטבעיות.

אבל הטעות היא בזה שעושים מהשטחיות דרך של לכתחילה, ומקדשים את החיצוניות והמסגרת יותר מהתוך והפנים. שטחיות וחיצוניות אינה דרך בעבודת ה'. טענתי בשיחתנו הקודמת שעשיית השטחיות כדרך חיים גורמת להיתפס לחיצוניות ולהזניח את העיקר. חיים בעולם של סיסמאות, ומדגישים את הפן החיצוני.

הרבה אנשים התברכו בישרות פנימית, וגם מבלי להתעמק הם מוצאים את עצמם עובדים את ה' באמת, מתוך ליבם ואישיותם ולא מתוך עולם הבימאות והמשחק. ולכן לא כל מי שלא מתעמק הוא בבעיה, חלילה. אבל מי שלא מנסה למצוא אמת בעבודת ה' שלו אלא רק להסתדר עם הזרם – הוא בבעיה.

מוֹטִי: אבל למה האוירה הציבורית היא לא כמו שאתה אומר שצריך להיות?

שלמה: כי כל המושג "אוירה ציבורית" הוא מושג שלא הולך ביחד עם עבודת ה'. עבודת ה' היא משהו פנימי בין האדם לבין קונו.

כל הטיפוח והדגש שהושם בשנים האחרונות על ה"ציבוריות" בעבודת ה'

הוא משהו חדש. ישיבות ליטא לא היו מיועדות לציבור. בית התלמוד של קלם מנה כשלושים איש בלבד. ישיבת וולאז'ין לא מנתה אלף בחורים אלא הרבה פחות מזה. בכלל, ה"עולם" הכללי בליטא לדאבוננו בכלל לא פנה לישיבות. מי שהלך לישיבה עשה זאת בלי קשר לציבור.

הכוללים הראשונים בארץ מנו מתי מספר. ירושלים של לפני שבעים שנה לא היתה בית חרושת כמו היום. היו בה עשרות שיטות וזרמים, גוונים ותת גוונים. לא היה מושג "ציבוריות" בכל מה שנוגע לעבודת ה'.

אבל דורנו הוא דור בו הכל מוחצן, ומי שאין לו מקום בציבוריות אין לו קיום. ואולי לכן סיבב הקב"ה שהמושג "בן תורה" נהיה מושג ציבורי. בחסד ה' זכינו בדורנו לעשרות אלפי בחורי ישיבות ואברכים, ערים חרדיות חדשות, מאות כוללים לאברכים.

כל זה עדיין לא אמור לגעת בנקודה הפנימית שמתחת לפני השטח. יש מסגרת ציבורית – טוב ויפה. זה חשוב בדורנו ואין לזלזל בזה. אבל להפוך את החיצוניות לעיקר ולהזניח את ה"תוך" בגללה – זו טעות איומה. הייתי מתנסח בחריפות שזו סטיה מדרך האמת.

"ומה אומרים הגדולים?"

מוטי: ולמה ה"גדולים" לא מעוררים על זה?

שלמה: על מה?

מוטי: נו, על מה שאתה אומר, שאנחנו חיים במהלך חברתי ולא עובדים את הקב"ה מהנקודה האמיתית שבנו, או כמו שאתה מגדיר את זה – מה"בן אדם" שבנו.

שלמה: קודם כל – מי אמר שהם לא מדברים על זה? היית אצלם פעם שבוע רצוף? לי ידוע שאחד מגדולי הדור שליט"א מעורר על הנושא בכל אורח חייו וסיגנון התנהלותו. הוא לא מדבר הרבה מידי, אבל כל כולו מחנך לבריחה מחיצוניות, משקר ומ"ציבוריות".

מלבד זאת, לא מקובל עלי שה"גדולים" הם מלאכים עם כוחות בלתי מוגבלים ויכולים לעורר כל נושא שעולה על דעתך. הם טרודים במיליון בעיות, כל הצרות של כלל ישראל על הראש שלהם, כל הישיבות והכוללים על

הכתפיים שלהם, והם לא אנשים צעירים. ואתה רוצה שהם יעוררו על כל נושא שנראה לך יסודי בעבודת ה'?

שרה שנירר הקימה את בית יעקב בעשר אצבעותיה. היא חיה בדורם של החפץ חיים, ר' חיים עוזר, האור שמח, גדולי האדמורי"ם, ועוד עשרות קדושי עליון. היא טיפלה בנושא שהנשמה תלויה בו, פשוט כפשוטו, ואף אחד לפניה לא עשה מעשה, עד שבאה אשה רגילה מתוך הציבור ועוררה על הנושא! לאחר שהיא התחילה הסכימו איתה גדולי העולם, והקב"ה סייע בידה להצליח, בהדרכתם ובעידודם.

האם זו קושיא? ממש לא. אין לנו מושג מה רבץ על כתפיהם של גדולי אותו דור, ומה כבוד היה עול החזקת הדור באותם שנים קשות: המאבק מול הציונות, הקמת וביסוס הישיבות, ההתמודדות עם האנטישמיות הגואה באירופה, עם הקומוניסטים ברוסיה, ועם ההגירה וההתבוללות באמריקה.

אז הניחו משמים מקום לשרה שנירר להתגדר בו. אם היא היתה אומרת לעצמה "מה לי לעורר על נושא שגדולי ישראל לא מטפלים בו", היה כלל ישראל מאבד כליל את ציבור הנשים באירופה.

גם בדורנו אנו, מי עורר את הנושא של הפלאפונים הכשרים, או המלחמה באינטרנט? תלמידי חכמים חשובים, שהסכימו עמהם גדולי הדור. המלחמות הללו מצילות הרבה, ואשרי אלו שלקחו על עצמם את היוזמה והצילו כה הרבה יהודים מרדת שחת. זכות הרבים תלויה בהם.

ובכלל, מה אתה רוצה שגדולי ישראל יעשו? שיכריזו על כנס ויופיעו בפני הציבור וידברו על הנושא? נראה לך שמישהו יבין בכלל מה הם רוצים? הנה אנחנו מלבנים את הנושא "אחד על אחד" בשתי שיחות ארוכות, ושנינו אברכים למדנים מבינים ענין, ואף על פי כן עדיין לא התחלנו לגעת בנושא. מה נראה לך שיהיה אפשר להעביר מכל זה לציבור ענק על מסכי וידאו מטושטשים במשך שתי דקות?

מוטי: נכון, אבל אף על פי כן, היכן כולם? למה אף אחד לא מעורר על זה?

שלמה: כבר עניתי וחזרתי ועניתי, אבל אני רואה שההרגשה הפנימית מציקה לך. אז במטותא ממך הרשה לי לשאול אותך שאלה עקרונית: אם אתה מקבל שהדברים נכונים, שאדם צריך להתעמק בתפקידו ולמצוא את החיבור

בינו לבין עבודת ה' המוטלת עליו, אז משום שכולם לא מטפלים בזה זו סיבה להזניח את תפקידנו בחיים? איזו טענה היא שכולם לא מדברים על זה?

אתה מזכיר לי שדיברתי פעם עם מישהו על דרך הלימוד בכולל שלו ואמרתי לו את הטענות שיש לי עליה. טענות קשות, מבוססות, שאי אפשר לדחותן בקש. והלה מה הגיב? מה יש לו לומר על טענות שאם הן נכונות הוא פשוט מבזבז את החיים? הוא הגיב בזה הלשון: "למה כולם לא מדברים על זה?"

זו תשובה?

לדעתי זה עצמו נובע מהסתכלות חיצונית, שמתייחסים לתורה ולמצוות כמסגרת חברתית, והנושא הוא לא להיות עובד ה' באמת אלא להיות חרדי כמו כולם. וממילא אם כולם לא מעוררים על נושא מסוים, גם אם ברור לי אישית שצריך לטפל בנושא הזה, אין מה לדבר על חיזוק, כי מה שלא כולם עושים פשוט לא קיים.

אם תסכים איתי שצריך לשנות משהו בסיסי בתפיסה הזאת, ולהבין שהתורה דורשת מאיתנו לבדוק כל נושא במשקפי האמת בלבד, אמנם מתוך כפיפות לגדולי הדור ולמסגרת הציבורית אבל מתוך ביקוש אמיתי של האמת, ולא לפטור כל נושא בטענת "כולם", אין מקום לטענתך שלא שמענו את כולם מדברים על זה. אלא שאינך רוצה להסכים איתי בזה גופא, כי כולם לא מדברים על זה. אז גיטו וידו באין כאחד...

מוטי: זה תלוי מה הגדר של באין כאחד...

שלמה: אתה רוצה לשמוע את השטיקל תורה שלי בסוגיא של גיטו וידו? אם כך באמת לא נגמור... כרגע מאוחר כבר לשנינו. נעמוד בקשר, להתראות.

סיכום:

יש לנו מחויבות לאמת, ומחויבות זו דורשת מאיתנו לבדוק את האמת בעבודת ה', גם אם אין על כך התעוררות ציבורית. "עבודת ה'" היא דבר שאינו תלוי ואינו שייך לאוירה ציבורית. לכל אדם ישנה מחויבות אישית לעשות מה שצריך, בינו לבין קונו.

פרק ד

אספקלריה המאירה

אחד החסרונות המרכזיים בהם אנו לוקים ובגללם אין ניכרת אצלנו התקדמות בעבודתנו הרוחנית, כי חיינו מתנהלים באופן שטחי... כל מושגינו הרוחניים בנויים על הבנות שרכשנו לעצמנו בעודנו צעירים, ובאותם הבנות בתורה ובמצוות רצוננו להשתית כל עבודתנו.

(מורן המושגיה רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, אור יחזקאל, דרכי העבודה, מאמר אחבת חסד – ב)

הנה הציבור רגיל להסתכל היום בעיתון חרדי, וקולטים את העובדות ואת מאמרי ההשקפה בלא הבחנה כמעט, וכיון שמדובר בעיתון חרדי יש כאן "הכשר" ומותר באכילה, ואין צריך בדיקה אחריו. אמנם יש בכך סילוף גדול...

בשקוראים דיעות והשקפות, זה אומר בכה וזה אומר בכה, גם אם מודפס שחור על גבי לבן בעיתון חרדי, לאו מר בר רב אשי חתום עליה, אלא אברכים בינונים שלא שקועים בביהמ"ד ולא שואבים דבריהם מחוויות אביו ורבא, אלא מן המבט של השכל האנושי...

רק גדולי תורה השקועים לגמרי בהויות דאביו ורבא יש להם המבט הנכון להכיר את המציאות, ומרוב שקיעותם בלימוד התורה בתשוקה ובדבקות עצומה שלא מסוגלים לפרוש ממנה, מקבלים בסיועיתא דשמיא את ה"איסתכל באורייתא", ויש להם פירוש אמיתי על כל מה שמתרחש במציאות...

ובנוגע לעסקני הציבור – זה תלוי. רק אם הוא משועבד ומסור לגמרי לדעת תורה ובכל נידון שואל את עצת חכמי הדור, הוא בכלל הפרנסים שלהם יש חזקה שזכות אבותם מסייעתם. אבל אם הוא חושב שהוא הגיע למשהו, שהרי גם הוא יודע ללמוד דף גמרא, אמנם לא כל כך כמו הגדולים, אבל הוא מעיין בספרים ודולה יסודות נפלאים – אם הוא מחליט שיודע לבוין את הציבור כפי הסתכלות דעתו, צריך לדעת שאינו יודע לקרוא את המציאות, והמציאות תטפח על פניו באכזבה גמורה, ועלול להזיק את הציבור.

(מאמר מהגה"צ רי"א ויינטרוב זצ"ל בשנת תשמ"ט)

כח החשפעה של העיתון

מוטי: שלמה, חשבתי הרבה על הדברים שלך. זה נשמע לכאורה שאתה מדבר טוב מאוד, אבל עדיין קשה לי לקבל שאתה מעורר על נושא שאף אחד לא מעורר עליו.

שלמה: אולי תגיד לי בבקשה, מי מעורר על כל הנושאים שכולם כן מעוררים עליהם?

מוטי: מה פירוש מי? כולם! המשגיחים, ראשי הכוללים, ראשי הישיבות, הרבנים, וכו'.

שלמה: ורק הם אלו שקובעים את סדר היום הציבורי? מי אחראי על כל הנושאים הציבוריים העולים לדיון? מי הוא זה שמעלה אותם לדיון?

מוטי: תן לי לחשוב רגע. המ... כשאני חופר קצת לעומק אני רואה שבעצם מי שקובע את הנושאים הללו הוא העיתון החרדי. מה שנקרא "שופרם של גדולי ישראל". העיתונים מדברים על נושאים, והשיח הציבורי מושפע מזה.

שלמה: תנסה לדמיין שהשיחות שלנו היו מתפרסמות בעיתון במשך חודש, הרי היית מסכים איתי מיד. נכון? הגענו איפוא לנקודה. הבעיה היא שאין לי תעודת עיתונאי...

הנה חשפנו עוד סימפטום עגום של חוסר התבוננות. אלו שקובעים את סדר היום שלנו, ואפילו את השקפתנו וצורת התפיסה התורנית שלנו, אינם המסילת ישרים והנפש החיים, אלא האוירה הציבורית, המושפעת באופן ישיר ממאמרי מערכת בעיתונים היומיים.

תפקידו של העיתון

מוטי: נכון, אבל זה דווקא לא כה רע כפי שאתה מציג את זה. הרי העיתון החרדי מנוהל על ידי עורכים שהוסמכו לתפקידם על ידי גדולי הדור.

שלמה: את המשפטים האלו שמעתי מהרבה מאד אנשים, אבל אני מתפלא לשמוע אותם מפי למדן כמוך. האם בגלל שאנשים מסוימים נמצאו ראויים בידי גדולי הדור לערוך עיתון ברמה שמתאימה לבני תורה שמשום מה חשקה נפשם בעיתון, הם הוכתרו להיות "רבותינו מעתיקי השמועה"?

האם כשאתה ניגש לברר את גדרי ההלכה של "חצי נזק צרורות", גם אז אתה

מסתמך בעיניים עצומות על כל אברך שקיבל הסכמה מאחד מגדולי הדור ש"ביודעי ומכירי קאמינא שהוא הולך ישר"? ואם שם אתה מבין שזה מגוחך, למה בסוגיות החיים פתאום זה נהיה מהלך הגיוני?

תבין, עיתון אינו תחליף למסילת ישרים, ועורך עיתון אינו תפקיד מקביל לגדול הדור. תפקידו של עורך עיתון הוא לא לעצב את השקפת בני התורה ולבנות את דמותם התורנית, אלא בסך הכל להביא את החדשות בכלים נקיים פחות או יותר, ולכתוב את הגישה החרדית לנושאי השעה, וגם להתקיף פה ושם את החילונים הלועגים לנו. זהו. לא יותר מזה.

לבנות את עולמנו הרוחני בחוסר מחשבה על פי האוירה הציבורית, זה חוסר אחריות. לא יתכן להשתית את כל עולמנו על אוירה ציבורית הנבנית מעיתונים.

מוטי: אבל צריך עיתון חרדי. אתה חולק על כך?

שלמה: אני לא חולק על כך. רבותינו הקדושים כבר מהדור הקודם שקלו וראו שהציבור החרדי זקוק לעיתון, הן כדי להוות תחליף לעיתונים חילוניים, והן כדי לתת עמדת השפעה ציבורית נגד כל הקמים עלינו.

אבל עליך להבין שאי אפשר להפוך את העיתון ל"קודש קדשים" ולמחנך הדור. עיתונאי הוא אדם שעיסוקו מחייב אותו לא לשבת ליד הגמרא. הבן, כשאתה יושב ועמל בתורה בשעות הלילה המאוחרות, הוא עמל לערוך את הכתבה למחר על העימותים בסוריה. כשאתה מרסק את עצמותיך בנסיון להבין שטיקל ר' חיים עמוק, הוא עמל על המקלדת לנסח תגובה הולמת לעקיצה שהשחיל אתמול העיתון השני למאמר שפורסם שבוע שעבר.

אין לי דבר נגד עיתונאים. הם עושים עבודה מצויינת במקום בו אנו נצרכים להם. המטרה של עיתון היא להיות רמקול לציבור. חרדים הם ציבור כמו כל ציבור שזקוק לגב ציבורי, לבמה להשמיע את דעותיו ולהתקיף את מי שמציק לו. ציבור בלי עיתון מרגיש נחות ומאבד את כח ה"ציבוריות" שבו. זה התפקיד של עיתון, והעיתונאים שלנו עושים זאת מצוין.

אבל יש להכניס לראש שעיתון לא יכול לעצב דמות תורנית. התורה היא המחנכת אותנו ובונה אותנו. הספרים דרך ה' ומסילת ישרים ונפש החיים הם אלו שבונים את דמותנו, לא מאמרי מערכת. עבודת ה' היא משהו קדוש ונשגב, שרק מי שעמל בכל כוחו להתקרב אל הקב"ה על ידי לימוד התורה יכול

להגדיר ולהבין אותו.

עיתון הוא כלי עיצוב לדעת קהל ואווירה, אבל לא כלי לבנות את יסודות הדת. ולא רק יסודות הדת אינם בתחום סמכותו של העיתון, אלא גם צורת ההתייחסות לנושאי החיים אינה קשורה לעורכי העיתון. ישנם אנשים החושבים שכל תופעה שעיתון חרדי מוסמך קשור אליה - בהכרח עלתה על שולחנם של גדולי ישראל וקיבלה את הגושפנקא שלהם. יש לדעת שזו אוילות לחשוב כך.

מוטי: למה אתה מתכוין? אתה יכול להרחיב קצת?

שלמה: כן, בבקשה.

לכל סיפור או מאמר בעיתון הנשים או הילדים, ואפילו בעיתון היומי, יש משמעות חינוכית. הן ממה שנכתב בפירוש, והן ממה שנאמר בין השורות, או מנימת הדברים. אפילו למה שלא נכתב ישנה משמעות. כלומר, אם ישנן תופעות מגוונות שהעיתון אינו כותב עליהן, עצם הדבר שהוא אינו כותב נותן הרגשה כאילו אכן אין צורך לעורר על כך.

נהיה כנים: מי עורך את העיתון בפועל, למעשה? גדולי ישראל או אנשים רגילים? האם אסור לחלוק על אנשים אלה, שבכתיבת מאמרי המערכת או בחירת הסיפורים והמאמרים לעיתון הם עוסקים בעצם לפרנסתם?

מוטי: אבל ישנה וועדה רוחנית. אם הוועדה החליטה כך זה אומר שכך נכון לעשות.

שלמה: הוועדה היא וועדת ביקורת, ואיננה וועדת עריכה. וועדת ביקורת מעצם טבעה לא אמורה ולא יכולה להשפיע על התחומים השייכים לעורכי העיתון בפועל. כמו שהכשר לאוכל אינו מחייב שהאוכל הוא "גלאט" במאת האחוזים.

יש לנו הרגשה טבעית שמה ששייך ל"מערכת" הציבורית בהכרח חייב להיות תורני במאת האחוזים. אין זה נכון. אשרינו שיש לנו וועדת פיקוח תורניות בכל מיני נושאים, אבל עדיין אין זה אומר שמה שמפוקח על ידי וועדה רוחנית הוא כאילו נמסר למשה מפי הגבורה.

גם התקשורת שלנו כמו האינטרנט והפלאפונים מפוקחים על ידי וועדות

רבניות, ועדיין אין זה אומר שמצוה להשתמש באינטרנט חסום...

יתירה מזו, אשאלך שאלה וענה לי בכנות: הלוא אנחנו מכירים את רבני הוועדה הרוחנית ויודעים מי הם. עתה אמור לי: אם תקרא מאמר שנכתב על ידי אחד מרבני הוועדה באופן אישי, אבל לא התפרסם בעיתון אלא נאמר לתלמידי ישיבתו, ולעומת זה תמצא מאמר מערכת בעיתון העוסק באותו נושא, לאיזה מן המאמרים תהיה השפעה עליך יותר?

מוטי: שאלה טובה. אם נהיה כנים – לכאורה למאמר מערכת בעיתון יש יותר כח השפעה.

שלמה: אז הנה לך ההוכחה, שהכח של העיתון והאמון המוחלט שאנחנו נותנים בו אינו משום שהוא עובר את שבט הביקורת של חברי הוועדה, אלא משום שהוא נקלט באופן טבעי כ"נושא דגל ההשקפה הטהורה".

מוטי: אז אתה עושה מכל המושג "עיתון חרדי" חוכא ואיטלולא.

שלמה: לא, ממש לא. עיתון חרדי הוא צורך השעה, וידוע כמה התאמצו רבותינו על דבר זה. אני טוען רק טענה אחת פשוטה: אין לעשות מעיתון חרדי מורה דרך בעבודת ה' ובשאלות חינוכיות וציבוריות שלא אמורות להיות קשורות לתחום השיפוט שלו. עיתון אמור להתעסק בפוליטיקה ולהביא אותה לציבור בכלים נקיים ובהסתכלות תורנית פחות או יותר. זה התחום שבו יש לעיתון זכות דיבור. אבל כשנכנסים לדקויות, לשאלות המצריכות הסתכלות תורנית טהורה – לא זו הכתובת.

אם תתבונן בזה קצת, תגלה שאלו דברים פשוטים. עורכי העיתון אחראים על השיווק של מה שנקרא "הציבור החרדי". האם מי שאחראי על תחום הפרסומת והשיווק יש לו זכות דיבור במה ששייך להנהלה, לוועדת ההיגוי? חלילה וחס.

דעת בעלי בתים

כל עיתון, גם העיתון החרדי הנקי ביותר, הוא דעת בעלי בתים.

ה"חפצא" של דעת בעלי בתים זה הטשטוש בין קודש לחול. הגמרא אומרת שההבדלה בין דבר לדבר נובעת מחכמה". הבדלה והגדרה של כל נושא

במקומו זה ראשית הדעת, וזה יש רק למי שיש לו דעת תורה. מי שלא בונה את הסתכלותו התורנית על דעת תורה – בהכרח אינו בונה מהלך תורני מבוסס.

יש מכתב מהבריסקער רב בו הוא כותב שדעת בעלי בתים חודרת לכל נושא ומטשטשת גם אצלו את הבהירות המוצקה². כלומר, האווירה השוררת ברחוב היא דבר הרחוק מהאמת הטהורה. האמת הטהורה היא דבר עדין ודק שרק בכלים של תורה אפשר לברר אותו. כאשר לא מבדילים בין תכלת לקלא אילן ומציגים את דעת הקהל כאילו היא דעת תורה ואולי אפילו התורה עצמה, כמה גדול הנזק ההרסני שזה מביא.

אתן לך דוגמא. חברי הכנסת שלנו עושים עבודה נפלאה, עבודת שתדלנות יסודית. הם הידא אריכתא של גדולי ישראל במקום הנקרא "כנסת". אשאל אותך, עם כל הכבוד וההערכה אליהם, היית מוכן לקבל שחברי הכנסת שלנו יהיו מחנכי הדור ומעצבי דמותו? לא. מדוע? כי בכדי לעצב תפיסה תורנית צריך סמכות תורנית גבוהה הדבוקה בקב"ה. אם מערבים קודש בחול עלולים לסבול מטעויות דקות בהשקפה.

מוטי: על אלו טעויות דקות בהשקפה אתה מדבר?

שלמה: אתן לך כמה דוגמאות. אבל ברצוני להדגיש, שאינני מתכוין לזלזל בעיתונאים חלילה, אלא לזלזל בגישה שמציגה עיתון חרדי כחפצא של דעת תורה. כל העיוותים בהשקפה לא נוצרים מעצם הכתבות בעיתונים אלא מהחשיבות חסרת הפרופורציות שמייחסים להן.

צורת בניית השקפה תורנית

נושאי ההשקפה המטופלים במאמרי המערכת בעיתון חרדי, הינם נושאים כבדי משקל ועמוקים, והייתי מצפה שהם יתבררו על ידי תלמידי חכמים מוסמכים, בקיאים ולמדנים, שיודעים איך לפתוח סוגיא ואיך להעמיד אותה בישרות, מהשורש בפוסקים ועד ההלכה למעשה.

ואילו העיתוננים מציגים מידי שני וחמישי מאמר השקפתי בנושאי השעה, בלי לבדוק אותו מהשורש, מהגמרות, מהרמב"ם, מהראשונים והאחרונים, אלא רק עם כמה סברות כרסיות, שאמנם בדרך כלל נשמעות די טוב מקופיא אבל לא תמיד עומדות במבחן הביקורת הנוקבת והמבט המקיף.

כי האמת היא, שהעיתון לא אמור לברר סוגיות בהשקפה. השקפה בונים בבית המדרש בשימוש תלמידי חכמים ובלימוד תורה ומוסר. העיתון אחראי ליצור אורה תורנית, להעמיד את דברם של גדולי הדור בראש הנושאים, וזה מה שהוא עושה. לא מעבר לזה.

אבל מכיון שמתייחסים לעיתון חרדי כתחליף ללימוד סוגיות, התרגלנו שהתפיסה התורנית בשאלות החיים לא אמורה להיבדק מהשורש, כמו כל סוגיא שאנחנו לומדים, אלא רק על סברות וקלישאות מקובלות. הרי כך לא מבררים סוגיא!

צורתו האמיתית של "כבוד התורה"

דוגמא נוספת:

המושג "כבוד התורה" הוא לכבד את התורה, להעמיד אותה בראש סולם הערכים שלנו, וממילא מרוב שאנו מכבדים אותה אנו מכבדים את הדבקים בה, כי הם התקדשו בקדושתה ונעשו "חפצא" של תורה.

מטבע הדברים העיתון לא מתעסק עם גדולי התורה מכל חוג ועדה באופן שוה, אלא בעיקר גדולי התורה המשתייכים למחנה שלנו. מי שרואה בעיתון מורה דרך, ממילא הופך את המושג "גדול בישראל" למושג פוליטי טהור. בשנים האחרונות התואר "מרן" הפך לסלע מחלוקת, ומלחמת הכל בכל ניטשה סביב השאלה הגורלית איך יקראו בעיתון לפלוני ולפלוני. האם "מרן" או "מרן רבינו" או "ראש הישיבה הגאון הגדול".

ומכח זה נגרם שאף אחד לא חושב על כבוד התורה באמת. מישהו מתעניין באמת במידת גאונותם המבהילה של גאוני ארץ שלא משתייכים למחנה הנכון, כל אחד עם ה"נכון" שלו? פתחת פעם שו"ת אבן ישראל, שו"ת ציץ אליעזר, שו"ת יביע אומר, שו"ת מנחת יצחק¹? תעבור על תשובה אחת, אחת ויחידה, מכל שו"ת שהזכרתי ותקבל חלישות הדעת מוחלטת. איפה אנחנו ואיפה הם.

~~~~~

~~~~~

¹ ספרי תשובותיהם של: הגרי"י פישר זצ"ל ראב"ד העדה החרדית, הגרא"י ולדנברג זצ"ל אב"ד בבית הדין הגדול, הראשל"צ הגר"ע יוסף זצ"ל, והגרי"י וייס זצ"ל גאב"ד העדה החרדית.

מוטי: אני לא מבין, אתה ממתנגדי רבינו?

שלמה: חלילה וחס. רבינו זצ"ל היה גדול הדור הקודם ודעתו היתה דעת תורה מכריעה. אבל מה הקשר בין זה לבין מחיקה מוחלטת של כל אדם גדול, גדול באמת, שהתנגד לו או לא הצטרף אליו? אם התורה היא ערך עליון, הרי מי שגדול בתורה הוא גדול גם אם הוא לא מצביע למפלגה שלך או לא מצביע כלל. אם אתה מכבד את התורה אתה מכבד את נושאי דגלה, לא רק את אלה שמצביעים למפלגה שלך.

ואיך זה קורה? כי שכחנו לכבד את התורה והתחלנו לכבד את מי שעומד בראש מפלגתנו ושיטתנו. ואם כן מי ששייך למחנה אחר ומעז לחלוק על הרב שלי אין לו זכות קיום, גם אם הוא גדול בתורה.

מוטי: אני מניח שהעיוותים הללו לא נעשים בכוונות זדון.

שלמה: בוודאי. הוא אשר אמרתי לך מקודם: העיוותים הללו הינם אך ורק תוצאה מוכרחת של עירבוב בין קודש לחול. יש לזכור שתורה לחוד ופוליטיקה לחוד. עיתון זה פוליטיקה, וההשקפה התורנית הטהורה נמצאת רק אצל הלומדים הגדולים. זה הכל.

ערכם האמיתי של אברכים לעומת עסקנים

אתן לך דוגמא נוספת לנזק שנוצר מחוסר הבהירות לחלק בין התורה לעיתון.

אתה יודע מה הערך שלנו כאברכים עמלי תורה, בסולם הדרגות של עם ישראל?

בגמרא¹ כתוב שיהושפט מלך יהודה היה עומד מכסאו לפני כל תלמיד חכם והיה מחבקו ומנשקו וקורא לו "רבי רבי, מורי מורי". הנה לך קצת קנה מידה, מה מקומו של תלמיד חכם בעם ישראל, מה ערכה של התורה שהוא נושא בקרבו, וכמה יש לכבד אותו בלי שום קשר למעמדו הציבורי, לשטעלע שלו ולאורך הפראק שהוא לובש.

אבל עיתון אינו עוסק באברכים. אלא בעסקנים מכל הסוגים, ובפרט בחברי כנסת. מדוע? כי זה תפקידו, להיות עיתון הבית של המפלגה. מפלגה צריכה עיתון, ככה זה בפוליטיקה. אברכים אינם צריכים ייצוג בעיתון, הם צריכים

סטנדר וגמרא.

אז אם היינו מבינים שתורה לחוד ועיתון לחוד, הכל היה טוב. אבל מכיון שנוצר בלבול, מתבלבל סולם הערכים. במקום לראות בתפקיד חבר כנסת או ראש עירייה התבזות פומבית, אנו רואים בה דמות להערכה. לא רשמית, כמובן, אבל מעשית. המושג חבר כנסת הוא מושג מכובד.

מוטי: מה אתה רוצה שיעשו? שיכתבו בעיתונים על אברכים במקום לכתוב על חברי הכנסת? אתה מבין שאם יעשו כך גם העיתון וגם המפלגה יסגרו תוך יומיים...

שלמה: נכון מאוד. הוא אשר אמרתי לך קודם: אין לי טענה על העיתונאים שהם אנשים טובים שעושים את תפקידם, ואנו זקוקים להם בהחלט. הטענה שלי היא על עצמנו, שהתבלבלנו בין התורה לעיתון. כואב לי לראות שאברכים תלמידי חכמים מחשיבים דעת בעלי בתים ונותנים לה ולנושאי דגלה מקום של כבוד. איפה ההערכה לתורה של עצמנו, לכך שאנו ממיתים עצמנו באהלה של תורה? למה אין מקום לדיעה שלנו בעיני עצמנו?

אתה הרי יודע את הגמרא⁷ שאומרת שתלמיד חכם שנותן לע"ה לקרוא בתורה לפניו חייב מיתה, משום שהוא משפיל את כבוד התורה בעיני העם. ואברך תלמיד חכם שמכופף ראשו בהכנעה לפני בעל בית ללמוד ממנו את הגיגיו, לא יותר גרוע?

מוטי: בכל זאת, גדולי הדורות האחרונים כן עשו עסק מעיתון והשקיעו כוחות בנושא.

שלמה: בוודאי, כי הרבה אנשים קוראים עיתון, ורובם שטחיים שמאמינים לכל מה שהם קוראים ונסחפים אחר האוירה הציבורית, וצריך שהעיתון יציג לפנייהם דברים טובים. תפקידו של עיתון חרדי הוא לבנות דעת קהל ואוירה ציבורית בכיוון נכון, בהדרגה גדולי הדור. אבל מה פתאום לבסס השקפה תורנית על אוירה ציבורית?

אסור להסתמך בבירור תפקידנו בעולם על חצאי ציטוטים ועל מאמרי מערכת. הגיע הזמן לבדוק כל נושא באספקלריא המאירה, בלימוד הספרים העוסקים בו ובשימוש תלמידי חכמים.

יש ללמוד את יסודות העבודה מפי רבותינו הקדושים, הרמח"ל, הנפש

פרק ח

"אברך"

אם היו בני תורה עמלים בתורה לאמיתתה, היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים מהרחורי עברה וכפירה וכיו"ב, בשפע קדשם, בחשתפך רוח טהרה בעולם, ובסביבות בעל תורה אמיתי הדבר ניכר לעינינו חשפעה מרובה על אנשים הרבה.

(מרן החזו"א זצ"ל, קובץ אגרות ח"ג איגרת ס"ב)

אי אפשר לחשליט סמכות התורה הקדושה בין שדרות העם, כי אם בקיום יחידים מבין העם המורמים מדלת העם... ואשר היחידים האלה אשר התורה והמצוה הם חייהם ורוח נשמתם, בכחם משפיעים שפע על כל העם.

(שם, איגרת ק"ב)

התייחסות מאוזנת לאברכים ולבעלי בתים

מוטי: ערב טוב שלמה.

שלמה: מה התחדש?

מוטי: בעקבות השיחה האחרונה שלנו קרו לי שני דברים סותרים.

מצד אחד, קיבלתי הערכה הרבה יותר אמיתית לתורה. בפעם הראשונה הרגשתי כמה גדולה הזכות ללמוד ובאיזו דרגה גבוהה אני נמצא.

אבל מצד שני התחלתי פתאום להרגיש שגם מי שלא לומד יש לו ערך ויש לו תפקיד. אם עד היום הרגשתי שרק ללמוד זה נקרא לחיות ומי שלא לומד כל היום הוא כלומניק גמור, היום אני מרגיש לא כך, ואני לא מבין למה. לכאורה אם אני כל כך מעריך פתאום מה זה תורה הייתי אמור לזלזל עוד יותר במי שלא לומד.

בקיזור – עשית אותי מבולבל.

שלמה: שני הדברים שאתה מדבר עליהם אינם סותרים אלא משלימים זה את זה.

עד היום חשבת שללמוד זה לא חלק מעבודת ה' אלא זה משהו בפני עצמו.

ובעצם התרגלת שלימוד זה צורת החיים הנורמליים. כלומר - מי שלומד חי נורמלי, כפי שיהודי חרדי אמור לחיות, ומי שלא לומד לא חי נורמלי אלא באיזה מצב לא חוקי.

כתוצאה מכך קרו שני דברים: גם לא הערכת מספיק מה זה לימוד תורה כי עשית זאת לא מתוך מטרה אלא מתוך מסלול חיים נורמלי ותו לא, וגם לא הערכת כלל מי שלא לומד, כי בעיניך מי שלא לומד לא חי את החיים בצורה הנורמלית שלהם. הוא לא עומד בתו התקן החרדי.

צורת החשיבה הזו נצרכת לצעירים בתחילת דרכם, או לאברכים שרמתם התורנית היא כשל צעירים בתחילת דרכם, כשעדיין לא נוצר קשר ביניהם לבין התורה. בכדי ליצור את הקשר עם התורה ולהיכנס למסלול חיים של עמל התורה, ואלו חיים לא קלים כלל, יש צורך ליצור אוירה של חוסר אפשרות לעזוב את בית המדרש. אוירה זו גורמת לרבים להתאמץ בכל כוחם להתמסר ללימוד, בלית ברירה. וכך יש לקוות שברכות השנים הם ימצאו טעם בלימוד או יבינו את גודל ערכו, ויקבלו עליהם עול תורה באמת.

אבל צורת חשיבה זו לא מתאימה לאברך בן עליה שכבר מכיר את התורה ויודע מה זה לימוד. לאדם כזה יש כלים להתבונן על הכל במבט גבוה יותר. הוא מסוגל להבין מה זה לימוד תורה, שזה לא סתם מסלול חיים מקובל אלא עבודת ה' עם מטרה ועם תוכן עמוק, ומאידך גיסא הוא מסוגל להעריך גם את מי שלא לומד - אם הוא עושה את תפקידו, כמובן. כי הוא מבין שהמטרה שלנו בעולם היא לעבוד את ה' ולהתקרב אליו, ואם כל המטרה ללמוד היא להתקרב לה', אם כן גם מי שלא לומד יכול להתקרב אל ה' בדרכו הוא. אם כך אין מקום למחוק אותו.

מוטי: אתה בעצם אומר שאברכים בני עליה המבינים את חובתם בעולםם, אין מקום לומר להם לשלול על הסף אנשים עובדים. מותר להם לדעת מה שכתב המסילת ישרים בסוף הספר שכל אדם יכול להגיע לדרגות הגבוהות ביותר, גם אם הוא עוסק באומנות פחותה.

שלמה: נכון. המסילת ישרים נמצא אצלנו בארון הספרים בכל ישיבה ובכל כולל...

מוטי: ואתה לא חושש שגישה כזאת תגרום לאותם אברכים לצאת לעבוד?

שלמה: כאמור, אנחנו מדברים על מי שלומד כי הוא רוצה לעשות רצון ה' ברמה הגבוהה ביותר. למה שישגור את הגמרא אם הוא שומע שישנם אנשים שעובדים את ה' בכלים אחרים? אם תגיד למנהל מפעל מצליח שישנה אפשרות לגמור את החודש גם ממשכורת של מאבטח – הוא יתפטר מיד?

"מאי אהנו לן רבנן"

מוטי: אבל כמה אנשים באמת מבינים את גודל הזכות ללמוד כמו שאתה מציג את זה?

שלמה: נכון, כאן טמונה הבעיה. הבעיה היא לא שלא מספיק מזלזלים בבעלי בתים, חלילה, אלא שלא מספיק מבינים מה זה אברך. כמה גדולה הזכות להיות בן תורה שמשעבד את עיתותיו לבירור רצון ה' והשגת ידיעה בו. אומרים "תורה" "תורה", אבל לא מבינים מה זה. וכל עוד לא מבינים מה זה תורה, קשה להעריך אברכים באמת. כי ברוך ה' הדור שלנו משופע בלומדים, כולם הולכים לכולל. מאד קשה היום להעריך באמת אברך רגיל ש"רק" יושב ולומד. כמובן אף אחד לא יודה בזה באופן רשמי. אבל בינינו, כמה מעריכים באמת אברכים ש"לא עושים כלום" חוץ מללמוד? כמה אברכים מרגישים תחושת גאווה להצהיר "אני אברך"?

אם מבינים באמת מה זה לימוד, מה זה דבר ה', כמה יסוד כל העולם הוא לעשות רצון ה' ולהשתעבד לזה, או אז יודעים להעריך את מי שמתמסר באמת ללימוד. אבל אם לא מבינים זאת, מקננת בלב ההרגשה: "הנה עוד אברך, מה הוא כבר תורם".

מוטי: זו בעצם השאלה "מאי אהנו לן רבנן". השאלה שמגדירה את מי ששואל אותה כאפיקורס.

שלמה: נכון. השאלה הזאת נשמעת בעיקר מפי עמי ארצות, לא רק מהחוג המזרחי, אלא גם חובשי כיפות שחורות שלא זכו לטעום טעם תורה. אבל דע לך שהשאלה הזאת מציקה מאד במעמקי הלב לרבים מבחורי הישיבות והאברכים. לא במודע, אבל בתת מודע.

כולנו עונים "אנחנו מחזיקים את העולם". אבל כשביל להבין ולהרגיש זאת עלינו להבין קצת מה עושה הלימוד שלנו. ולאור האמור נבין זאת היטב.

כשאומרים שמי שלומד מחזיק את העולם, זה לא משהו שצריך להאמין בו. זו מציאות פשוטה, שאמנם אי אפשר למדוד אותה בכלים פיזיים גסים, אבל היא מוכרחת וברורה מאליה. מי שמבין שהעולם הזה אינו מציאות קיימת מעצמה אלא יש מי שמחזיק אותה, עליו להבין שהמציאות הזו שנקראת עולם צריכה להיות קרובה אל השורש שלה. ואם השורש הוא רצון ה', אזי מי שמשתעבד לרצון ה' בצורה המקסימלית שקוראים לה "לימוד תורה", בונה את העולם, פשוטו כמשמעו.

ואם מבינים זאת היטב, מקבלים הערכה אמיתית לאברכים הכאילו פשוטים, כמוני וכמוך, שיושבים בפינתם ועמלים להבין עוד קטע גמרא, עוד שטיקל חזון איש, עוד סימן בשו"ע, ומחברים ספרים בכל חלקי התורה.

כותל המזרח של עם ישראל

מותר לנו לזכור שאנחנו כותל המזרח של עם ישראל, התכלית של העולם, אלה שמחזיקים אותו באמת ומורידים לו את השפע. הרוממות הזאת היא לא גאווה, היא מצוה. תראה את הגמרא בברכות דף י"ז ע"א מה היו נוהגים לומר רבנן דיבנה.

מוטי: מה כתוב שם?

שלמה: כתוב שם שהם החשיבו את עצמם ואת דרגתם וערכו השוואות בינם לבין עמי ארצות³³. לכאורה הסיבה היא שזה חשוב לרומם את ערך עצמנו ותורתנו בעיני עצמנו. עלינו להבין כמה גבוהה הדרגה שלנו וכמה אנחנו תורמים לעם ישראל. כמובן רק אם אנחנו לומדים באמת.

חוץ מהתשובה "אנחנו מחזיקים את העולם", יש תשובה נוספת, שדווקא אנחנו, השכלתניים והביקרתיים, שומרים על היציבות של עם ישראל לאורך הגלות המבלבלת הזאת. אם לא נצמידים לתורה באמת מאוד קשה לשרוד, ובפרט בכלבולים של הדורות האחרונים. ישנם הרבה אנשים עם שאיפות טובות לעשות רצון ה', אבל כל עוד אין היצמדות לתורה בשכל קר אלא רק רגש מתפרץ, אנו עלולים להיסחף אחרי הרוח הנושבת לכאן ולכאן.

לימוד כבולל לעומת משרה תורנית

מוטי: אתה מדבר על הטענה של מאי אהנו לן רבנן. אבל אני חושב שישנה

טענה נוספת, שצריך לתת גם עליה תשובה ברורה. אתה מדגיש את המעלה של מי שלומד על מי שלא לומד. אבל חלק ניכר מתחושת הנחיתות אצל אברכים היא לא כלפי מי שלא לומד אלא כלפי מי שזכה להרכיב תורה בישראל, מה שנקרא "שטעלע" בלע"ז.

שלמה: אנשים מתייחסים לשטעלע כאילו זה עוד שלב בדרך הגדילה. יש לימוד בכולל ויש לימוד בתור ר"מ, ומי שרואה את הדברים כך ממילא חש נחיתות כלפי מי שעלה לשלב הבא בעוד הוא עדיין תקוע בשלב הנחות. אבל האמת היא שמשרה תורנית היא לא עוד שלב בצמיחה האישית בלימוד, אלא מהלך חיים מסוג שונה לגמרי.

יש שני סוגי עבודה בחיים. סוג אחד "ללמוד" וסוג שני "ללמד". "ללמוד" פירושו התרכזות בבניה אישית. "ללמד" פירושו התרכזות בבניית אחרים. השאלה היא להיכן מופנות המחשבות, האם לתיקון עצמי או לתיקון אחרים. השנים של הכולל הינן השנים היפות ביותר של התרכזות בעצמנו, ללמוד ולבנות את הפנימיות שלנו.

בשנות הבחרות בישיבה אנחנו בטלים ברוב בחברה ואין לנו זמן ומקום למצוא את עצמנו, וכשיש משרה תורנית אין פנאי למצוא את ה"אני" בתוך הבלגן הזה. כל תשומת הלב והמשאבים מופנים החוצה. שהתלמידים יבינו, שישתפו פעולה, שיתקדמו.

מוטי: הלוואי שכל הרמ"ם היו כאלו מסורים...

שלמה: יש הרבה מאוד רמ"ם מסורים, כמוך למשל. אבל גם מי שלא מסור כל כך לתפקידו, על כל פנים הוא יוצא מהמהלך של חיים לעצמו. הוא נהיה איש ציבורי שמסתובבים סביבו אנשים והוא מחויב להם. כשאברך בא ללמוד בבוקר הוא לא ממלא את חובתו למישהו. אין לו בעולמו אלא את הקב"ה ותורתו. לעומתו, ר"מ שבא לישיבה בבוקר עושה זאת מתוך שעבוד חיצוני. הוא לא מבטא כאן "ובחרת בחיים" מתוך תוכו, אלא עושה זאת מתוך מחויבות.

התמודדות עם ההגבלות בכוללים

מוטי: אתה שוכח שעל פי רוב גם אברך שמגיע לסדרים עושה זאת מחמת מחויבות לשמירת סדרים. אם הוא יאחר יורידו לו עשר שקל רחמנא ליצלן...

שלמה: נכון, זו בעיה כאובה. מצד אחד אי אפשר לזלזל לגמרי במושג "שמירת סדרים", כי זה טוב שישנה מסגרת שמחייבת ללמוד, אבל מצד שני עלול להתפתח מצב שבו במקום להתרכז בבניה עצמית ובהתחברות לתורה אברך מתרכז במדרף אחר השקל על ידי מילוי חובותיו לראש הכולל.

זו בעיה, אבל ניתן להתגבר עליה. אדם יכול לגשת לכל נושאי החיים ב"ראש קטן", ויכול לגשת ב"ראש גדול". ניתן להתייחס לשמירת סדרים כדבר מחייב מצד עצמו ולהעמיד בראש סולם הערכים את המחויבות לסמן "וי" בשורה המתאימה בדף, אבל ניתן לראות זאת רק כמדרכן חיצוני, ולהפנים את גודל החשיבות של שמירת הסדרים ואת מה שזה נותן לאדם עצמו.

הרי שמירת סדרים היא כלי נפלא להתקדמות. מי שחי במהלך שזמנו מנוצל והוא מחויב לתפקידו, מתקדם הרבה יותר ממי שמתמרח ועושה את הכל בעצלותיים. הרי גם בשוק החיים זה כך. כל שכיר מחויב לזמנים שהבוס קובע, ושכיר שמאחר בקביעות על פי רוב לא שייך למצטיינים. המצליחים בחיים הם האנשים המסודרים, שדורשים מעצמם שלמות ועמידה בתפקידים.

נכון שבאופן טבעי מרגישים שיש כאן משהו שמנסה לחייב אותנו להתנהג לפי רצונו, וסוף סוף עברנו את הגיל. אבל במקום להביט על כל הענין כמאבק קטנוני עם ראש הכולל ניתן להשתמש בזה ככלי לצמיחה. ניתן לבנות בעצמנו רצון להיות תלמידי חכמים, ולשנן לעצמנו שהדרך לגדול היא על ידי התייחסות רצינית לעצמנו ולמוטל עלינו. הנושא כאן הוא לא הצלחת ראש הכולל אלא הצלחת האישית.

מוטי: במשך כל השיחה אתה מתעלם מהבעיה הכאובה שראשי הכוללים מגבילים את האברכים ללמוד רק דבר מסוים.

שלמה: בוא לא נציג את זה כך. אתה יודע היטב שעל פי רוב אברכים אינם בנויים ללימוד עצמאי בלי שום מסגרת ומהלך מסודר. באופן כללי זה טוב שיש מסגרת חברתית שבה לומדים כולם יחד משהו מסוים.

אלא מה, מצד שני זה מגביל ולפעמים מרגיז. אז גם כאן ניתן להפיק את התועלת מהקיים ולשמוח בזה, ולמצוא פתרונות "מחוץ לקופסה" שיאפשרו ללמוד מה שהלב חפץ. על פי רוב ניתן ללמוד משהו אחר בתחילת הסדר או בסופו, וניתן גם למצוא כולל שהולך פחות או יותר על הכיוון של הלימוד

שאתה אישית רוצה.

עיקר הנקודה היא שיש להתייחס לשנים הללו כשנים של בנין. העבודה שלנו בלימוד התורה היא לא להעביר כרטיס בשמים "ישבתי כך וכך שעות על יד הגמרא", אלא לבנות את עצמנו לתלמידי חכמים. השנים היפות ביותר, של לימוד תורה לשמה, של היקף ועומק בכל חלקי התורה, של תורה מתוך הדחק, של התרכזות בבניה עצמית של האישיות שלנו, ובעיקר של ביקוש האמת – הינן השנים הללו.

אין עוד מצב כזה שבו אדם נמצא רק עם הקב"ה ועם האמת. מי שזוכה לנצל את השנים הללו ומשתדל באמת ללמוד ולעבוד את ה' כראוי, בונה אדם שלם הדבוק בה'. אברכים אלו הם עידי העידית של עם ישראל.

העולם המתוק הזה של לימוד והתמסרות לתורה הוא עולם קסום שרק מי שנמצא בו עמוק יכול להבין ולהעריך אותו. ואנחנו שנמצאים בו צריכים לשנן זאת לעצמנו מול מבול של שטיפת מוח המסדרת בלי מילים להיפך.

מוטי: כמדומני שחלק מהסיבה שמזלזלים באברכים היא משום שהרבה אברכים מתנהגים בצורה נמוכה שלא הולמת את התיאורים הנשגבים שלך.

שלמה: נכון, וזה משום שאיבדנו את המשמעות של המושג "אברך". כיום "אברך" זה מושג כוללני שכולל כל חרדי נשוי. כמו אלו שמפרסמים במודעות: "אברך פנוי להובלה עשרים וארבע שעות"... או כמו שסיפר לי מישהו פעם ש"הפיגוע האחרון נעשה על ידי מחבל מתאבד, לא בחור אלא אברך"... כשכוונתו לומר שהמחבל היה נשוי...

אין קשר בין המשמעות האמיתית של המילה הקדושה "אברך" לשימוש אותו עושים במילה הזאת בפועל. אבל מי שיודע להפריד בין הדברים מסוגל להעריך תלמידי חכמים כראוי.

החיבור השכלי עם רצון ה', חיבור שנוצר על ידי התמסרות אמיתית לתורה לשמה, שאינה נעשית לשום מטרה אחרת אלא רק כדי להיות תלמיד חכם, יחד עם עבודה עצמית כללית, מקדש אותנו ומעלה אותנו לרמה אחרת. רמה של קירבת ה', אצילות פנימית ואישיות בנויה לתפארת. רק מי שטעם זאת יכול להבין זאת. והגיע הזמן להעריך באמת את מה שיש לנו.

סיכום:

מעלת האברכים – ברמה הציבורית היא הן החזקת כל כלל ישראל בזכויותיהם, והן היציבות הרוחנית שהם מעניקים לכלל, החשובה מאוד לשמירה מפני נסיונות התקופה.

וברמה האישית – אברך הוא אדם המתרכז בבניה אישית, וביכלתו לבנות את עצמו לתלמיד חכם בקי ברוב חלקי התורה. גם את מה שנראה כהגבלות, כמו שמירת סדרים וכדומה, ניתן לנצל לצמיחה ולהתעלות.

מקורות

כג. זה לשון הגמ' שם: "אני בריה וחברי בריה, אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה, אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו, כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתו. ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט, שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים". ע"ש פרש"י.

התבוננות בנושא:

הבית והמשפחה

יב. מצא אשה מצא טוב

יג. טוב עין הוא יבורך

יד. גומל נפשו איש חסד

טו. טוב לגבר כי ישא עול

טז. חכמות נשים בנתה ביתה

פרק יב³**מצא אשה מצא טוב**

(משלי י"ח כ"ב)

בחור ישיבה הגיע אל הגאון רבי אייזיק שר וביקש ממנו שידריך אותו לחיי נישואין, וענה לו שאינו מדריך בחור שלא למד וחתחנך אצלו, כי אינו מכירו כראוי. אבל בעוד הבחור עומד שם שאל אותו ר' אייזיק שאלה: "מדוע אתה הולך לחתחתן?" אותו בחור שלא היה מוכן לשאלה נדהם לרגע, ואחר כך אמר: "הרי כולם מתחתנים"... בשעת מעשה לא חגיב ר' אייזיק מאומה, אבל בשיחה הבאה בישיבה אמר בכאב ובאירוניה: "יתכן שאיננו נזקקים כבר לכח הדעת וההתבוננות, כי הרי גם לחתחתן כבר מתחתנים כי כולם מתחתנים"...

(ספר "נעשה אדם" להגרא"י קוק שליט"א)

"ריחיים בצווארו ויעסוק בתורה?"

מוטי: ערב טוב שלמה. מדבר מוטי.

שלמה: הו, שלום וברכה! כבר תקופה ארוכה לא דיברנו...

מוטי: שמע נא. לפני כמה ימים השתתפתי באירוסין של גיסי, בחור מתמיד באמת, שקוע בלימוד יומם ולילה, בעל כשרון גדול, שעדין לגדולות. אתה יכול לשער שבאירוסין שלו אמרו דרשות שלא היו מביישות הספדים על גדולי הדור...

שלמה: (צוחק) כן, כמובן. כבר אמר מי שאמר שההבדל היחיד בין הדרשות שאומרים בתנאים לבין הספדים הוא המנגינה...

מוטי: על כל פנים, אחרי כל הדרשות והתשבחות הלכתי הביתה, ובדרך חשבתי: הבחור הזה עוד כשלשה חדשים יתחתן. הוא ירצה להמשיך ללמוד כמו מקודם יומם ולילה, ואז הוא יגלה לפתע שיש לו אשה, ואשה זה לא סטנדר. צריך ליצור איתה קשר וזה דורש זמן ומחשבה³. אם יהיה לו שכל הוא

~~~~~

~~~~~

³ חמשת הפרקים הבאים אינם מתאימים לבחורים כלל וכלל, כפי שרוב ככל הספר אינו מיועד אליהם.

יבין שצריך לסגור קצת פה ושם את הגמרא, ואם לא יהיה לו שכל הוא ימשיך ללמוד כמו מקודם, עד שיראה שהוא הולך בכיוון לא נכון. הוא יחשוב קצת ובסוף ימצא את עצמו בעז"ה. יש לקוות.

בעוד כשנה וחצי כבר יהיה לו ילד, בעז"ה, ואז הוא כבר יצטרך פה ושם להושיט יד, אשתו תרוץ לעבודה והוא יצטרך לקחת אותו למטפלת בבוקר ולהחזיר בצהריים, ופה ושם לקחת אותו לרופא. לא נורא.

בעוד כחמש שנים יהיו לו כבר שלשה ילדים, ובעוד עשר שנים – ששה. הילדים יגדלו, ויחד עמם ההוצאות והדאגות והקשיים והבעיות החינוכיות. בעוד כחמש עשרה שנים הוא יצטרך לממן בר מצוה, וישיבה קטנה, וביגוד לילדים מתבגרים וכו'. בעוד עשרים שנה הוא יתחיל לחתן ולגלגל חובות ולשלם משכנתות ולחפש שידוכים.

בזמן הזה הוא היה יכול להשאיר ללמוד ולצמוח לאחד מגדולי הדור בלי הפרעה, כמו שכולם אמרו עליו בדרשות: "כולו תורה", "התורה זה החיים שלו". אמנם לא כל כך הבנתי מה הקשר בין השבחים האלו לשמחת אירוסין, הרי לא עוסקים כעת בטקס הכתרה לראשות ישיבה אלא באירוסין עם נערה². אבל על כל פנים הפעם לפחות השבחים היו די נכונים. באמת יש לו כוחות ואהבת תורה.

אבל הוא הולך להתחתן ולקבל עול כבד מנשוא, ולשעבד את עצמו לעול הזה כל החיים. וזו מצוה! והוא חייב לכתוב לאשתו כתובה ולשלם לה מזונות, ולפרנס את ילדיו מדינא דגמרא!

מה קורה כאן? הרי תלמוד תורה כנגד כולם!

אתה מבין שהקושיה שלי היא לא רק על הבחור הזה, אלא על כל המערכת. אני חי בין בחורים ובין אברכים, ורואה את ההבדל התהומי ביניהם. בחורים חפשיים כציפורי דרור, ואם יש להם שכל הם מנצלים את זה ללימוד. חוץ מתורה אין להם שום עול חיצוני. יש להם התמודדויות אישיות לא קלות, אבל אין עליהם עול.

אברכים לעומתם צריכים לשלב בין עול התורה לבין עול החיים. ועול החיים לוקח זמן וכוחות, אין מה לעשות. זאת עובדה. הגמרא^{מא} כבר אומרת: "ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה?"!

אם כל מה שה' היה רוצה היה רק שילמדו תורה, הוא היה בונה את החיים שלנו באופן כזה ששנות הבחורות יהיו חלק מרכזי בהן. נכון שעלינו להקים דורות המשך, אבל לא יבצר מהקב"ה לעשות זאת באופן שאין צורך במערכת שדורשת כה הרבה זמן והקרבה והשקעה על חשבון הלימוד!

"הכל יסתדר מאליו" – האמנם?

שלמה: אני מסתמא לא צריך לומר לך מה התשובה שהרבה אנשים אומרים על השאלה הזאת.

מוטי: אתה מסתמא מתכוין לאלו שאומרים שאדרבה, התפקיד שלנו הוא להמשיך ללמוד בכל הכוח ולהיות אכזרי כעורב, והקב"ה כבר יעזור שהכל יסתדר לבד.

יש הרבה שאומרים זאת במפורש, ויש הרבה שרק משדרים כך, כמו אותו דרשן, דוד הכלה, שדיבר שלשום באירוסין ולאחר שהאריך כמה גדול החתן בתורה וכמה נזכה כולנו לראות איך כל עם ישראל שומע ממנו שיעורים, הקשה קושיה עצומה: "תגידו לי אתם, מורי ורבותי, פשט בגמרא: השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, כך אומרת הגמרא. כשמסתכלים על החתן שלנו לא מבינים: זה נקרא שרוי בלא תורה? ומה יהיה כשיתחתן, הרי בהכרח ילמד פחות, הרי הוא יצטרך לבנות בית! איך שייך לומר שהנישואין יסיפו לו תורה?"

הקושיה היתה באמת חזקה, והמתנתי בצפיה לתירוץ, ואכן הדרשן לא איכזב. הוא המשיך: "הקושיה הזאת היתה יכולה להיות קושיה חזקה, אבל בשמחה שלנו היא לא קשה כלל. הכלה שלנו לא רק שלא תגרום לו לסגור את הגמרא אלא תדרבן אותו ללמוד ותשלח אותו לבית המדרש להוסיף שקידה על שקידתו, כמו אשת רבי עקיבא בזמנו, עם האהבת תורה היוקדת שלה..." אני רק מקוה, עבור גיסי, שהדרשן הזה לא אמר דברים אלה על סמך היכרות אישית...

על כל פנים הכיוון הברור שהרבה אומרים אותו הוא, שהתפקיד הוא להתגבר על כל ההפרעות ולהתמסר אך ורק לתורה. השלך על ה' יהבך והוא יעזור לך שיסתדרו בלעדיך.

שלמה: אתה שומע את המסר? ליצור קשר עמוק ובונה עם האשה זה דבר שלילי. לאהוב את הילדים שהקב"ה נתן לך ולהשקיע זמן ומחשבה בגידולם זה דבר שלילי. כל התפקידים הנשגבים הללו שהמציאות היא שהם בונים את

האדם בצורה שאין כמוה – כולם שליליים. הקב"ה לא רוצה שתבנה את עצמך ואת אשתך וילדיך, הוא לא רוצה שתהיה טוב ומטיב ותלך בדרכיו, הוא רוצה רק שתזרוק את כולם ותשב ותלמד ותו לא.

אחר כך באים אברכים צעירים שבאמת רוצים רק לעשות מה שהקב"ה רוצה, ובתוצאה ישירה מהחינוך העקום הזה הם מזלזלים בכל מה שהקב"ה נתן להם, מועלים בתפקידם ולא משקיעים בכלום חוץ מלימוד. ועוד מתפללים למה זה לא הולך, למה האשה כועסת ומתנכרת, למה הילדים גדלים לא ממושמעים, למה רק ל"גדולים" זה הצליח ולהם לא. ומי יספר להם שגם גדולי ישראל לא עשו כך? אף אחד.

ומה עשו גדולי ישראל?

מי יספר שהבריסקער רב השקיע מחשבה וזמן בגידול ילדיו? מי יספר שר' שלמה זלמן שיחק עם בניו הגדולים בצעירותם? מי יספר שהסטייפלר השקיע כוחות גדולים מאוד בחינוך בנו הגדול? וכי בנים כאלו צומחים מהאור?^{מב} למה לא מספרים? כי משום מה רוב כותבי הקורות של גדולי ישראל לא אוהבים להציג דמויות אנושיות עם התמודדויות ועם יחסים אנושיים ועם השקעה ויזע בכל שטחי החיים, גם בבית, אלא רק דמויות הוד שלמדו ללא הרף מיום עמדם על דעתם, ובאורח פלא הכל סביבם הסתדר בצורה כזו שאפשרה להם לעשות זאת.

מוטי: ומה עם הסיפורים על הגרי"ש אלישיב?

שלמה: אתה רוצה לשמוע סיפור על הגרי"ש אלישיב ממקור שני? בבקשה. סיפר לי משהו שנכנס לבנו של הגרי"ש אלישיב וביקש לשמוע סיפורים על האבא הגדול, שאשתו – כלתו של הגרי"ש אלישיב – התערבה ואמרה שהיא מוכנה לספר שחמיה היה אדם מאד נחמד ולבבי לבני משפחתו, ואחרי כל לידה שלה או של גיסותיה היה בא לבקר אותן בבית החולים!

מוטי: זו לא אותה דמות המתוארת בסיפורים של סופרי התקופה...

שלמה: והצרה היא שאת המחיר הכבד לא משלמים אלו שעושים כן, אלא נשותיהם וילדיהם, שלא חטאו ולא פשעו.^{מג}

מוטי: אבל בגמרא כתוב שבאמת צריך להיות אכזרי כעורב. אתה רוצה

למחוק גמרות?

שלמה: מצד שני יש עוד גמרא פחות מפורסמת משום מה, שמי שמפקיר את ילדיו כדי ללמוד תורה מקיים בעצמו "ויתנו את הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו"⁷⁷. חריף מאוד, לא? אני חושב שאם הגמרא מגנה את מי שמפקיר את ילדיו מבחינה כלכלית, יש ללמוד בק"ו למי שמפקיר אותם מבחינה רגשית וחינוכית.

הפשט ב"אכזרי כעורב" לכאורה הוא דווקא במקום שהמשפחה יכולה להסתדר איכשהו. תראה את הגמרא בעירובין בפנים ותראה שאכזרי כעורב מדובר באופן שיכולים להסתדר. אבל להפקיר אותם – חלילה וחס⁷⁸.

חיי הנישואין אינם בגדר טירדה בעלמא

מוטי: אני חשבתי שאולי התשובה לשאלה הזאת, מה הקב"ה רוצה מאיתנו האברכים, היא – שברצונו לבחון אם נעמוד בנסיון ללמוד אפילו מתוך טירדות ומניעות שונות. טוב אחד בצער ממאה שלא בצער.

אני מרגיש שמהו לא בסדר בתשובה הזאת, ואומר לך למה. לפי זה בעצם חיי נישואין הם משהו של בדיעבד. בעיקרון המסלול הנבחר הוא ללמוד בישיבה עד מאה ועשרים או עד השטעלע, אבל צריך קצת עמידה בנסיונות, אז הקב"ה שלח אותנו להתחתן. אם כך על מה כל השמחה הגדולה בחתונה של בחור ישיבה?

כולם חוגגים ורוקדים שסוף סוף הבחור דנן הגיע למצב רצוי של שלמות. איזה רצוי ואיזו שלמות? לכאורה היה מתאים לחגוג את החגיגות הללו ביום שהוא היה מסיים את הש"ס או נעשה ר"מ בישיבה...

שלמה: אתה אומר שמהו לא בסדר בתשובה הזאת, אבל אני לא מסכים עימה כלל וכלל. התשובה הזאת בעצם אומרת שכל המערכת של חיי הנישואין באה רק לנסיון. זאת אומרת שבעצם היה עדיף רק ללמוד, אלא שהקב"ה יצר איזה מצב לא אידיאלי רק כדי להעמיד אותנו במבחן אם נצליח להתגבר עליו כמה שיותר. וזה וודאי לא יתכן. אם הקב"ה בונה מערכת של חיים באופן מסוים ברור שזו הצורה האידיאלית של הבריאה, ורק כך אנחנו משלימים את עצמנו.

עמוד החסד

מוטי: אתה צודק. אבל האמת היא שחשבתי על מהלך שלישי.

שלמה: והוא ?

מוטי: הרי אחד מעמודי העולם הוא לגמול חסדים. יתכן שהמטרה של כל העסק הזה היה שנוכח לגמול חסד, כמו שהגמרא^מ אומרת "עושה צדקה בכל עת – זה הזן בניו ובנותיו כשהן קטנים". כל ההשקעה באשה ובילדים היא חסד.

שלמה: ברור שזה הכיוון, אבל יש לי הסתייגות קטנה. לדברך לו יצויר שאדם יתנדב ב"עזר מציון" במקום אותן שעות שהוא משקיע בבית, הוא יגיע לאותו תיקון ואותה דרגה שהוא מגיע על ידי החסד שבביתו. ואפילו יותר, שהרי בבית יש לו גם רצון טבעי לעזור ולהשקיע, הרי הוא אוהב את אשתו וילדיו. ואילו בחוץ אין לו את הרצון הטבעי. אם כך, עדיין לא ישבת למה הקב"ה ברא את חיי המשפחה ולא שלח את כולנו להתנדב בבתי חולים...

חוץ מזה, אשאל אותך: אתה אומר שהקב"ה ברא את כל המערכת הזאת כדי לתקן את מידותינו? ולמה לא חיפשת בתקופת השידוכים את האשה הרעה ביותר כדי שתוכל לתקן את מידותיך באופן מושלם?...

מוטי: אולי כי לא הייתי מחזיק מעמד...

שלמה: לדברך המצב המושלם והאידיאלי הוא שהאשה רעה. אמנם לא חייבים להתחתן עם אשה רעה, אבל המחמיר לשאת אשה רעה תבוא עליו ברכה. אשה טובה זה חיסרון, כי אין הזדמנות לתקן את המידות...

לי נראה לא כך. ישנה התעלות מסוימת שנעשית דווקא במסגרת הבית. המציאות היא שמי שהוא טוב בבית לאשתו וילדיו הוא אדם אחר לגמרי. תמחל לי אם נעצור כאן, אני חייב לסגור. אתקשר אליך בלי נדר מיד כשאתפנה.

סיכום:

חיי הגישואין מהווים תפקיד חשוב בעבודת ה'. אין הם בגדר נסיון בעלמא, ואין להתייחס אליהם כאל מצב שרצוי להתעלם ממנו, אלא הם מהווים חלק חשוב בבנין

קומת האדם. כי על ידם האדם מפתח בעצמו את מידת ההטבה.

מקורות

לט. ידועה ומפורסמת הוראתו של מרן הגרא"מ שך זצ"ל לאברכים צעירים שלא ילמדו בסדר שלישי מחוץ לביתם. כמו כן מפורסם המעשה באחד מגדולי הת"ח והמתמידים בדורנו שליט"א, שלאחר נישואיו המשיך לבוא לישיבה בזמן בתחילת הסדר, והורה לו מרן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל "אברך צריך לאחר קצת".

מ. עיין כתובות יז., שכאשר נשא אדם אשה שיבחה לפניו "כלה נאה וחסודה", וכאשר נתמנה להוראה שיבחהו "כל מן דין סמוכו לנא". כיום הפכו את היוצרות, וכאשר אדם נושא אשה אומרים לפניו "כל מן דין סמוכו לנא".

מא. קידושין כט:

מב. כבר התפרסם מה שאמר מרן הגרא"מ שך זצ"ל שהסיבה שבגללה הצליח שכנו בחינוך, ויצאו ממנו בנים גדולי תורה למרות היותו בעל בית, היא העובדה שהיה שר עימהם את הזמירות בליל שבת ונותן להם טעם וחמימות יהודית. ויבלחט"א מרן הגראי"ל שטיינמן אמר פעם לאברך שאמר לו שאין לו זמן לטפל בילדיו כראוי כי הוא מעוניין ללמוד באותו זמן, שאם כך הוא נוהג אזי שלא יחפש ד' מינים, ואת הזמן שהוא משקיע בחיפוש ד' מינים ישקיע בחינוך הילדים, כי נטילת לולב אפשר לקיים ע"י מתנה ע"מ להחזיר, ואילו חינוך אי אפשר לקיים בצורה כזו.

מג. בספר "הגדול ממינסק" מסופר על אותו גדול שהעולם רעש ממנו בדור דיעה שלפני מלחמת העולם הראשונה, שבתקופת אברכותו אשתו חלתה, והוא ישב ולמד רוב היום בבית בכדי לסייע לה, וכשהיו באים גדולי תורה לשוחח איתו בלימוד היו רואים אותו עם ילד על זרועו והוא יושב ולומד, ומפסיק מידי פעם להאכיל את הילד ולתת לאשתו את התרופות ולאסוף מידי פעם עצים מהחצר לקושש לה מדורה לחממה. וכאשר אמר לו משהו שזה בגדר "זקן ואינו לפי כבודו", ענה לו שזהו כבודו שמקיים את חובתו על פי התורה.

מד. גיטין דף ו':

מה. זה לשון הגמ' שם (דף כא.) "רבא אמר במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב אמרה ליה דביתהו ינוקי דידך מאי אעביד להו אמר לה מי שלימו קורמי באגמא". היינו שיכלו להסתדר על ידי קורמי באגמא.

מו. כתובות נ.

פרק טז

חַכְמוֹת נְשִׁים בְּנֵתָה בֵּיתָה

(מְשָׁלִי י"ד א')

אִשָּׁה אֵינָה מַחְוִיבָת לִשְׁבֵּת לַלְמוּד כָּל חַיִּיהָ. הַתַּפְקִיד הַמוּטָל עָלֶיהָ הוּא לְהִיּוֹת אִשָּׁה טוֹבָה. מַהִי אִשָּׁה טוֹבָה? יְדוּעִים דְּבָרֵי חֶז"ל: 'אִמֹר רַבִּי יוֹסֵף, מִיָּמִי לֹא קָרִיתִי לְאִשְׁתִּי אִשְׁתִּי, אֲלֹא לְאִשְׁתִּי בֵּיתִי'. הַמּוֹכֵן הַפְּשׁוּט בִּזְהָה הוּא שֶׁהָאִשָּׁה הִיא עֵיקַר הַבֵּית. הִיא מַחְזִיקָה אֶת הַבֵּית וּמַגְדֵּלֶת אֶת הַיְלָדִים. הַמַּטְרָה שֶׁל הָאִישׁ הִיא לַלְמוּד תּוֹרָה וְאִילּוּ הַמַּטְרָה שֶׁל הָאִשָּׁה לְהַעֲמִיד בֵּיתָךְ עִם יִשְׂרָאֵל אֶת הַחַיִּים הַיְחֻדִּים הַטְּבָעִיִּים בֵּין הַקַּב"ה לְעַם יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי בְנֵי הַבֵּית.

(הַגֵּר"ש פִּינְקוּס זצ"ל, "אוֹהֶל מֵרִים", מֵאמֵר "אֵל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִימֶךָ")

תַּפְקִיד הָאִשָּׁה

מוֹטִי: שְׁלוֹם וּבִרְכָה ר' שְׁלֹמָה.

אַתָּה זֹכֵר שְׁדִּיבְרָנוּ לְאַחֲרוֹנָה עַל הַתַּפְקִיד שֶׁבַחִי הַמִּשְׁפָּחָה, שֶׁזֶה גּוֹרֵם לָנוּ לְהִיּוֹת טוֹבִים וּמִטִּיבִים בְּמַהוּתָנוּ. הַגְּדֵרֶת אֵז שֶׁהִסִּיבָה שְׂרָק חַיִּי מִשְׁפָּחָה עוֹשִׂים זֹאת הִיא דוּקָא מִשּׁוֹם שֶׁהֵם מַגִּיעִים מִהַחֲלָק הַטְּבָעִי שֶׁבָנוּ.

מִכַּח הַשִּׁיחָה הַהִיא הַתַּחֲדָשָׁה לִי הַגְּדֵרָה נִפְלְאָה מֵהַ זֶה "אֲבִרְךָ", שֶׁהָעוֹלָם שֶׁל הַמִּשְׁפָּחָה הָרֹבֵץ עָלָיו בּוֹנֵה אוֹתוֹ לְהִיּוֹת אָדָם אַחֲרָאִי שְׂרׁוּאָה גַּם אַחֲרִים וְלֹא רַק אֶת עֲצָמוֹ, שֶׁמִּבֵּין וּמִרְגִּישׁ שֶׁהָעוֹלָם מוֹרַכֵּב מִמַּחְוִיבוּיּוֹת וּמִהַשְׁתַּעֲבָדוֹת. אוֹלֵי בְּהִזְדַּמְנוֹת נִרְחִיב בִּזְהָה.

מִכַּח הַבְּנָה זֶה הַתַּחֲלָתִי לְהַתְּכוֹנֵן קֶצֶת עַל תַּפְקִיד הַשׁוֹתָפָה שֶׁלִּי בַּחַיִּים, כִּיצַד בְּנוֹי עוֹלָמָה. וְאִנִּי מִרְגִּישׁ שֶׁישׁ מָקוֹם לַעֲשׂוֹת סֹדֵר בְּסוּגִיָּה הַזֶּה. אוֹלֵי נִדוֹן בִּזְהָה הַיּוֹם?

שְׁלֹמָה: בִּבְקֶשָׁה, אִם כִּי עַדִּיין לֹא הִבְנֵיתִי עַל מַה אַתָּה רוֹצֵה לְהַתְּמַקֵּד.

מוֹטִי: בְּאוֹפֵן טְבָעִי הַהֶעֱרָכָה שֶׁלָנוּ לְאִנְשִׁים שֶׁסִּבְּכָנוּ נִמְדַּדְתָּ עַל פִּי דְרָגָתָם הָרוּחָנִית. מִי שֶׁזֹּכֵה לְהִיּוֹת קָרוֹב אֵל ה' עַל יְדֵי תּוֹרָתוֹ וְקִיּוֹם מִצְוֹתָיו זֹכֵה הָרַבָּה יוֹתֵר לְהַעֲרִכְתָּנוּ מִמִּי שֶׁלֹּא זֹכֵה לָזֶה. כֵּךְ אִמּוֹר לְהִיּוֹת: "כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל – הַשְּׂכָל וְיָדוּעַ אוֹתִי".

והנה נשותינו כידוע מתעסקות הרבה בדברים גשמיים. אוי ואבוי אם במקום לטפל בילדינו הן היו אומרות תהילים... הן מתעסקות בבישולים ובילדים ובתחזוקת הבית ובקניות וכדומה. זהו תפקידן.

וכמדומני שמסיבה זו ישנם אנשים שלא מעריכים את נשותיהם כראוי. הרי לכאורה הן לא עוסקות בדברים גבוהים, לא מבינות בלימוד, ולא שקועות בדבקות בה'. איך באמת צריך להתייחס לזה? ברור שאם זהו תפקידן אין כאן שום פחיתות, וברצוני להבין כיצד יש להסתכל על זה במבט מרומם, מתוך הערכה אמיתית.

תתבונן אפילו רק על הבקרים שלנו. אנחנו קמים מוקדם והולך לבית כנסת, אומרים תפילה ארוכה ושומעים קדיש וקדושה, ונשותינו בולעות תפילה חטופה תוך כדי מלמולי הרגעה לכל הכיוונים. האם התפילה שלהן פחות חשובה לקב"ה? בוודאי שלא. הפשט הוא בהכרח שהתפקיד של גידול הילדים הוא התפקיד העיקרי בחייהן. כיצד מבינים זאת?

שלמה: לפני שניכנס לעומק הדברים, יש להקדים שבשאלות כאלו ישנו חילוק מהותי אם השואל הוא איש או אשה. אם אשה שואלת שאלות מסוג זה יתכן מאוד שזה נובע מכך שהיא לא נהנית מתפקידה, ואם אכן זה המצב - ההסברים לא יפתרו את הבעיה, כמו שבחור ישיבה שלא נהנה מלימוד לא יעזרו לו דיבורים בלי סוף על חשיבות התורה. הבנה שכלית של דבר לא עוזרת להתחבר אליו.

אם אשה לא נהנית מתפקידה הדבר מצביע על קושי. אולי היא מתאמצת יותר מידי והיא צריכה לדאוג לקחת פסק זמן מידי פעם או להכניס קצת עזרה, אולי הקשר עם בעלה רופף או בנוי בצורה לא נכונה והדבר גורם לה מרמור ורצון לחפש סיפוקים אחרים.

רק אם איש שואל את השאלות הללו, אז יש להניח שכל הבעיה היא שכלית, שיש קושי להבין למה ה' נתן לאשה תפקיד פחות לכאורה, ואז יש מקום לנסות לענות תשובות.

"ממלכת כהנים וגוי קדוש"

הקב"ה בפניה הראשונה שלו לעם ישראל פנה ראשית כל לנשים: "כה תאמר לבית יעקב"^נ. הוא לא אמר להן "התעסקנה נא בבישולים" אלא "ועתה אם

שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים, ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". המשפטים המרוממים הללו נאמרו לנשים כמו לגברים.

איך בישולים וכלים מסתדרים עם "אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש"?

מוטי: אתה רק מחזק את הקושיה שלי.

שלמה: לפני שנכנסים לסוגיא, יש לדעת מה הכיוון שבו צריך לחפש את התשובה. דבר ראשון צריך להיות ברור לנו שלא נכון לומר שהקב"ה נתן לאשה תפקיד פיזי פשוט. לשם כך הוא ברא פיליפינים. הקב"ה נתן לאשה תפקיד לבנות את כל העולמות העליונים ולעשות קידוש השם בעולם בדיוק כמו לגברים. אלא שהדרך של האשה לעשות זאת שונה מהדרך של האיש.

אם היו מספרים לנו על בעל בית חרושת המעסיק אלפי עובדים, אשר חציים אחראים להפעלת המכונות, וחציים אחראים להאכיל את הפועלים הרעבים כדי שיוכלו להמשיך לעבוד – היית רואה את הפועלים האחראים על האכלת חבריהם ננחותים? הרי כולם עובדים עבודת צוות להביא את אותה מטרה.

גם אצלנו זה כך. האנשים עובדים על לימוד התורה וקיום המצוות, והנשים עובדות על התחזוקה של המפעל הזה, כי בלי התמיכה שלהן אף אחד לא היה יכול לעשות כלום.

מוטי: זה אכן עונה קצת על השאלה, אבל עדיין לא עונה לגמרי. סוף סוף תסכים איתי שהרבה יותר מרומם ונעלה להפעיל את המכונות בעצמך מאשר להיות איש תחזוקה.

שלמה: נכון, יש כאן עומק נוסף, אבל בשביל להבין זאת היטב צריך להעמיק קצת יותר בהבנת תפקידנו.

להכניס את התורה ל"בית"

המטרה שלנו היא להתקרב לקב"ה. איך מתקרבים לקב"ה? על ידי שמנהלים את החיים כפי רצונו. כבר הארכנו בזה בכמה שיחות. אבל מה פירוש הדבר לחיות חיים על פי רצון ה' מי שעושה כל מה שכתוב בשו"ע אבל בלי לב ובלי טעם, נשאר רחוק מהקב"ה. החיים שלו לא מנוהלים על פי התורה.

דומה הדבר לפועל שעובד שמונה שעות ביום במפעל ואינו אוהב את

עבודתו, ומצפה כל יום בקוצר רוח שתעבורנה השעות הקשות הללו. האם ניתן לומר שהוא מנהל את חייו על פי הבוס? בוודאי שלא. ה"בוס" לא קשור כהוא זה לחיים האמיתיים של אותו פועל. החיים שלו מתחילים בארבע אחר הצהרים, בביתו. ה"בית" הוא מקום החיים האמיתיים.

במקום שבו אתה מרגיש "בבית", שם אתה חי באמת.

גם יהודי שמקיים את המצוות באילוץ, אינו חי על פי הקב"ה. הוא חי את חייו לעצמו, ו"מעביר כרטיס" אצל הקב"ה. רק מי שמחובר לתורה ולמצוות ניתן לומר שהוא "חי" עם רצון ה'. התפקיד שלנו בעבודת ה' היא להגיע למצב שהקב"ה ותורתו נמצאים במקום של החיים הטבעיים שלנו, ב"בית".

חז"ל אומרים שאברהם אבינו קרא לבית המקדש "הר", יצחק קראו "שדה", ויעקב קרא לו "בית". וזה המצב שנקבע אצלנו לדורות: בית המקדש, החיים היהודיים שלנו, עבורנו הם "בית". אנחנו אמורים להכניס את המצוות לחיים הטבעיים שלנו.

האשה היא ה"בית"

מוטי: יפה מאוד. מה כל זה נוגע לתפקיד האשה?

שלמה: האשה היא המסגרת של החיים הביתיים. רבי יוסי אומר שהוא קרא לאשתו "בית". המקום הטבעי של האדם הוא בבית, כשהוא בחברת אשתו וילדיו.

האשה היא הנותנת לבעלה ולילדיה את הטעם הפנימי של החיים. בלעדיה הם גדלים נכים רגשית, חסר להם משהו בסיסי. ילד שגדל בלי אהבת אם, או בעל שמסתובב בלי תמיכה של אשה, הינם שכרי כלים ממש. אין להם חיים, וכל התכלית של הבריאה היא ליצור מציאות של "חיים" על פי התורה. הקב"ה הוא "מלך חפץ בחיים", וללא אשה אין חיים. כל מה שעושים האנשים בעולם נעשה מכח האשה הנותנת להם את המקום הטבעי שלהם וה"בית" שלהם. זוהי שותפות לכל דבר.

ואם כך, התפקיד של האשה הוא - ראשית כל פשוט לבנות את החיים של בעלה וילדיה. להיות אשה טובה ואם טובה. בזמן שהגברים מתפללים בבית הכנסת הנשים מטפלות בילדים, כי הטיפול הזה הוא בניית אנשים. ולא סתם

אנשים, אלא אנשים שהם בנים אהובים לקב"ה, שהם תכלית הבריאה. הטיפול הזה הוא הדרך האנושית שלהן לסייע כביכול לקב"ה לגדל את ילדיו. הגבר עושה את הנחת לקב"ה בדרכו שלו, דרך היצירה והעשיה, והאשה עושה זאת בדרכה שלה - דרך התמיכה והחיזוק שאין לה תחליף.

אבל יש בזה פן עמוק יותר.

כאמור המצב שאליו אנחנו שואפים הוא שהחיים הביתיים שלנו יהיו חיים של תורה ומצוות. האשה היא הבית, היא היוצרת את האוירה והנשמה שלו. האנשים מתעסקים עם ה"חוץ", והנשים בונות את ה"פנים", את הבית שלנו. זה הפשט במה שאמר רבי יוסי שהאשה נקראת "בית". החיים הטבעיים שלנו, המקום בו אנחנו וילדינו מוצאים את הארבע אמות שלנו, הוא הבית, והבית הוא האשה.

וממילא, ככל שהאשה יותר קשורה נפשית לתורה ולמצוות, ככל שהיא חיה יותר בטבעיות את הקשר עם התורה ועם הקב"ה, ככל שהיא אוהבת את הקב"ה יותר, כך ה"בית" של בעלה וילדיה הוא יותר בית יהודי. בידיה הדבר תלוי^ט.

הכח העצום של האשה הוא לחיות את התורה והמצוות בגישה אנושית פשוטה, מחוברת ומרגישה באמת. כל מה שהאיש מבין בשכלו שצריך ללמוד ולקיים מצוות, היא מרגישה בלבה. היא זאת שמתרגשת בסיום מסכת של הבן. מבלי לשמוע שיחות על תורה, היא אוהבת אותה באופן טבעי. היא מרגישה מה שאנחנו מבינים בשכל. "בינה יתירה באשה".

האיש מתחבר לקב"ה ולתורתו על ידי השכל, האשה מתחברת על ידי הרגש. האיש מצווה על תלמוד תורה שהוא בניית הקשר עם הקב"ה על ידי השכל. האשה לא מצווה בזה כי התפקיד שלה הוא להתחבר בדרך טבעית, מהרגש הטבעי.

בשני מקומות האנשים לא עמדו בנסיון והנשים כן – בחטא העגל ובמרגלים. בשני המקומות הנפילה נבעה מהתחכמות שכלית – האנשים בנו שטיקל תורה להסביר למה צריך עגל ולמה אי אפשר להיכנס לארץ למרות ההבטחה המפורשת שהכל יהיה בסדר. עיין בחפץ חיים פרשת שלח. הנשים לא נפלו בנסיון כי הן האמינו לציווי ה' בצורה הישרה האנושית והפשוטה, ללא התחכמויות מיותרות.

אלו שתי דרכי עבודה. האיש אחראי על החלק השכלי הבנוי והמכוון, והאשה

אחראית על החלק הטבעי, האנושי, המחובר ישירות אל הלב.

המשל שאמרתי לך קודם אינו מדויק כלל. מקודם הגדרתי את התפקידים כאילו הגברים עושים את התפקיד עצמו, הם הפועלים במפעל של הקב"ה, והנשים רק דואגות לצרכי הפועלים. לפי ההבנה החדשה שדיברנו עליה עכשיו, הנשים לא רק דואגות לצרכי העובדים אלא נוטלות חלק פעיל ומרכזי בעבודה עצמה: הן בונות את החלק הפנימי והבייתי של החיים שלנו, הן החיים בעולם הזה, והן החיים היהודיים.

וככל שהן משכילות לתת לביתן טעם של בית, עם חמימות ואהבה, עם איכפתיות הדדית ומידות טובות, ועם איכפתיות כנה על שמירת המצוות וקיום התורה, כך הן בונות "בית" יהודי. מקום טבעי וחם שבו החיים מתנהלים על פי התורה.

להיזכר מתפקיד ה"משגיח"

מוטי: אני מקווה שאתה לא מתכוין לומר שאשה צריכה לפקח על המצב הרוחני של בעלה, רחמנא ליצלן.

שלמה: חלילה וחס. אם תעשה זאת היא תחדל להיות אשה. כל המהות של האשה היא - להיות "בית", להיות מקום טבעי ונעים לבעלה, לה עצמה ולילדים. אם היא תתחיל לפקח על כולם היא תהפוך לשוטר, וכולם יסבלו סבל נורא, ובפרט היא עצמה.

מוטי: היא עצמה? ! הבעל הוא זה שסובל מאשה מפקחת, במה היא סובלת?

שלמה: אשה זקוקה לבעל אוהב, תומך ומבין. החזון איש כותב באיגרת שאשה שבעלה אינו אוהב אותה מצבה קשה מאוד כי הוא כל עולמה. הסטייפלר מגדיר את זה כ"קרוב לפיקוח נפש". עתה נתבונן: אם אשה משגיחה על בעלה במקום להיות אשה טובה, הוא סובל ממנה קשות, כי במקום לקבל ממנה תמיכה וחום ביטי הוא מקבל ממנה גערות. אם הוא סובל ממנה הוא לא אוהב אותה, זה פשוט. אם הוא לא אוהב אותה היא זו שסובלת סבל נורא, לא פחות ממנו ואולי אפילו יותר.

אשה "משגיח" זה מתכון בטוח להרס כללי, של כולם. התפקיד המעשי של האשה הוא להרעיף חום ואהבה על הילדים ולהיות אשה טובה לבעלה, לא יותר

פרק ב

טוב מעט בכוונה

לפני שמטיף לשומעי לקחו על נושא מסוים, מחויב המחנך להתכוון איך ההתנהגות שלו בנושא זה. כי לא יתכן שאדם יורז לאחרים בנושא שהוא עצמו מזלזל בו... ללא העבודה העצמית של המחנך יראוהו התלמידים מדבר אחד בפה ואחד בלב וינהגו כמותו.

(מורן הגרא"מ שך זצ"ל, מסורת החינוך עמ' י"ג)

צריך לכוונם שיבינו שאין הם יכולים להידמות להנהגותיהם של גדולי הדורות הקודמים, אלא יש תועלת בקריאת העובדות לראות גדלות התורה וגדלות היגעים בה. כי אם קריאת הסיפורים תביא לכך שהם יחשבו שהם צריכים ויכולים לחקות את המעשים שעשו גדולי ישראל בדורות הקודמים הרי יש בזה סכנה גדולה ואפשר שיצא שכרו בהפסדו.

(מורן הגרמ"י ליפקוביץ' זצ"ל, דרכי החיים ח"א עמ' כז)

שאלה: מעיק עלי חסרון השאיפה והתשוקה לגדול יותר מן הרגיל. תשובה: הדרך הישרה היא ללמוד בתמימות, להשתדל לברר מהלך הסוגיא ולהשתדל לחזור הרבה, להיזהר מלתבוע על עצמו. כלל גדול הוא: אם ח"ו מרגישים שהתביעות גורמות אי שביעות רצון מעצמו יש לתלות שזו עצת היצר ולהרחיק אותם, וע"ז נאמר תמים תהיה וכו'.

(שם, ח"ב עמ' ש)

השיחה הבאה התקיימה בבין הזמנים.

בנסיעה שגרתית לים, באוטובוס חם דחוס ומהביל, בין המון אדם המקיים בדבקות את המשנה "וחיי צער תחיה", נפגשו לפתע שני הידידים.

מוטי: הו, ר' שלמה, לא פחות ולא יותר! מה נשמע?

שלמה: ברוך ה'. טוב לפגוש אותך. אני רואה שאתה מקיים את מצוות היום...

מוטי: כן, הילדים רוצים לנסוע לים. איך הגעת לכאן?

שלמה: אנחנו כעת נופשים בבני ברק כמה ימים. הזיעה של בני ברק כידוע הינה בעלת סגולות מרפא מיוחדות...

מוֹטִי: אני חייב לספר לך שאחי מאוד נהנה מהשיחה איתך, וכפי שעושה רושם הוא מתקדם בכיוון מאוד חיובי.

גִּישָׁה טְבִיעִית וּכְנָה לְעִבּוּדֵת ה'

כבר תקופה ארוכה שאני חושב הרבה על כל הכיוון שאנחנו מדברים עליו, ואני לא מצליח להגדיר אם אתה מחמיר או מיקל.

שלמה: תסביר את עצמך.

מוֹטִי: מחד גיסא אתה מדבר על דרגות גבוהות: שאיפה לכבוד שמים, תורה לשמה, וכדומה, ומצד שני אתה מדבר על התייחסות נעימה לתורה ולמצוות מתוך הדגשת השכר והרוממות.

מצד אחד אתה אומר שאדם צריך להיות אמיתי עם עצמו ולדרוש מעצמו להגיע לחיבור אמיתי לתורה ולמצוות, וזו לכאורה דרישה גבוהה, ומצד שני אתה גורם להרגשה שהתורה והמצוות נעימים לאדם וכל אדם צריך לעבוד את הקב"ה מהמקום שלו כפי מה שהוא.

אתה לא חושב שהדברים סותרים קצת?

שלמה: אין כאן לא חומרא ולא קולא, אלא פשוט הכרת התורה כמות שהיא. ולא רק שאין כאן סתירה, אלא שהכל נובע מאותה נקודת מבט.

אם מבינים מה הקב"ה רוצה מאיתנו, וניגשים לעבודת ה' מתוך מטרה רצינית לעשותה כראוי, אזי הכל נעים מצד אחד, ומחייב מצד שני. גם מבינים על מה אנחנו נתבעים, גם אוהבים את המערכת הזאת, וגם משתדלים לבצע אותה באמת. זו השקעה, אבל השקעה נעימה. כמו שאדם נהנה להשקיע מאמצים בשביל להתעשר.

אבל אם חיים את התורה מן השפה ולחוץ, מבלי התחברות אמיתית, אזי לא מנהלים את החיים מתוך מטרה להגיע למקום מוגדר, מרומם ונפלא, אלא מתוך השתעבדות לסביבה. ואז - גם זה קשה, גם מנותק מהמציאות וממה שאנחנו באמת, וגם לא מספיק מבוסס ובר קיימא.

היסוד של קיום התורה הוא לחבר אותה לעצמנו, למה שאנחנו באמת, לחיים שלנו. כל עוד עושים את תפקידנו בחוסר הבנה ובחוסר ענין פנימי, רק מתוך אורח ציבורית - אנחנו לא מתחברים לזה. אנחנו עוטים על עצמנו מסיכה מכף

רגל ועד ראש ומחברים את התורה למסיכה החיצונית. אנחנו עצמנו נשארים מנותקים.

מוטי: אני שומע מה שאתה אומר. בוא ננסה להוריד את העיקרון לפסים מעשיים.

אתה אומר שצריך לחבר את עצמנו אל התורה כפי מה שאנחנו באמת. הבה נגדיר את זה בחדות: לדבריו הדרך להתקדם היא לא לנסות להתנהג כמו "גדול הדור", אלא להתנהג כמו שאנחנו, ולנסות להתקדם באמת מהנקודה שבה אנחנו אוחזים.

זה נשמע מאוד טוב, אבל עלול לסבך.

חינוך לגדלות – כיצד?

אנחנו שואפים לגדל את ילדינו למקסימום, שיהיו גדולי הדור הבא. עד כאן מקובל עליך או שגם כאן יש לך הערות?...

שלמה: מקובל בהחלט, כמובן. יש לי רק הערה קטנה על הנוסח: לא לחנך להיות גדול הדור, אלא להיות אדם גדול, בלי קשר לדור. ואסביר את עצמי: כשאתה אומר "גדול הדור" הילד עלול לחשוב שאתה מתכוין לפרסום ולהילה של גדולי הדור, ולזה אין שום טעם לחנך. הן משום שזו רדיפת הכבוד, והן משום שמסתבר שאין לזה סיכוי, שהרי בכל דור יש רק בודדים ממש שמתפרסמים בעיתונים. ולמה זה תגרום תיסכול לבנך יקירך?

אני חושב שצריך לחנך להיות אדם גדול, גדול בינו לבין עצמו: גדול בתורה, גדול ביראת שמים, גדול במידות. במקום לדבר עם הילד על כך שהוא צריך להיות המקסימום בכל מקום, יש לתת לו טעם בלימוד, להראות לו דוגמא אישית של הטבה ושל חסד, ושל איכפתיות מקיום המצוות ודקדוק ההלכה. אם הוא יתחבר אל התורה ואל המצוות הוא כבר יגדל מעצמו להיות אדם גדול, גם אם לא יגיע לכותרות בגיל תשעים.

מוטי: יש בעיה אחת במה שאתה אומר. הדרך שאתה מציע היא דרך המתאימה רק למי שבעצמו אוחז בדרגות גבוהות. מה יעשה מי שלא נמצא במקום שאליו הוא רוצה שבנו יגיע? הוא אישית כבר לא מחובר ללימוד ויש לו בראש דברים אחרים חוץ מקיום המצוות והוא גם לא תמיד מושלם במידות.

לדברִיך אדם כזה לא יכול לחנך?

שלמה: אני שומע את הבעיה. ולכן מה אתה מציע?

מוטי: ולכן אני חושב שחלק מהחינוך הוא ליצור אוירה של שאיפות, של רצון להיות גדול הדור. זו אוירה סוחפת שמחייבת את הילד להתקדם ולהתאמץ. בצורה כזו אין צורך שגם האב יהיה בדרגה גבוהה, כי הילד יתאמץ לעשות מה שהחברה דורשת, בשביל להצליח בה.

שלמה: אני חושב שבצורה כזו אתה רק מפסיד. הילד מרגיש שאתה מזויף, אתה מדבר איתו על דרגות גבוהות שאתה עצמך לא עומד בהן. הוא יתחנך שצריך להיות זייפן.

האם להסתיר את דמותנו האמיתית?

מוטי: אתה צודק, ולכן לכאורה בשביל לחנך אנחנו באמת צריכים להיות קצת שחקנים, לא להראות לילדים את דמותנו האמיתית. אין מה לעשות. אם הם יראו מי אנחנו הם ירצו להיות כמונו, וזה לא כדאי...

אתן לך דוגמה. לפני שעלית לאוטובוס שמעתי אב משוחח עם ילדו בן החמש. הילד שאל בתמימות: 'אבא, למה יש כאן אבות שנוסעים לים בלי הילדים שלהם?' האב השיב: 'כי הם רוצים לנוח'. הילד לא הבין ושאל: 'מה, הם עייפים?' והאב ענה: 'לא, הם לא עייפים, אבל הם צריכים להתאווור מהלימוד של כל השנה'.

מה היה קורה אם האב היה עונה את האמת הפשוטה במעורמיה, שאנשים נוסעים לים כדי ליהנות, ולא תמיד הם עושים הכל רק בשביל הילדים, או לצרכי מנוחה? לכאורה היה נגרם לילד נזק חינוכי חסר תקנה. לא?

לי נראה שהדוגמה שאנחנו מציגים לילדים צריכה להיות לא טבעית. אנחנו כן צריכים לדבר איתם על דרגות גבוהות ולהציג בפניהם כאילו כל מה שאנחנו רוצים זה רק תורה ומצוות. הרי זה מה שהיינו רוצים לרצות, אלא שיש לנו יצר הרע ואנחנו רוצים בגללו עוד כמה דברים. לכאורה הילדים שלנו צריכים לראות בבית רק דמות מושלמת, גם אם אנחנו רחוקים מהשלמות הזו.

הרי אנחנו מנסים לשדר לילדים כל הזמן את השאיפה שלנו להגיע למצב האידיאלי המושלם. אם נציג את המציאות העגומה כמות שהיא אנחנו עלולים

לפגום בשאיפותיהם.

שלמה: כלומר, אתה חושב שבשביל לחנך את הילדים כראוי צריך להציג בפניהם דמות מזויפת, לא מה שאתה באמת?

מוטי: לכאורה כן.

שלמה: אתה מכיר את הירושלמי בתחילת ברכות^פ שרבי שמעון אמר שאילו הוא היה על הר סיני הוא היה מבקש שתי פיות, אחד לדברי תורה ואחד לתפילה ומשא ומתן?

מוטי: כן. ירושלמי ידוע.

שלמה: כשאני שומע ממך את התפיסה שלך שחינוך לתורה ומצוות דורש מהאב לדבר דיבורים רמים, רחוקים ממה שהוא באמת, וזאת בכדי שהילדים יראו כביכול דמות מושלמת, עולה לי השאלה: לשיטתך, למה הקב"ה לא ברא לכל ילד שני אבות, אחד שיחנך אותו למצוות וללימוד תורה והשני שיחיה איתו בבית את החיים הטבעיים?

מוטי: בקושי עם אבא אחד הם מסתדרים, אתה רוצה שיהיו להם שנים?...

שלמה: (צוחק) תירוץ טוב. ודרך אגב זה מה שהירושלמי מתרץ על הקושיא הזאת, שאפילו עם פה אחד אנחנו בקושי מסתדרים עם החורבן שהוא יוצר על ידי הלשון הרע שהוא מדבר, ומי יודע מה היה קורה אם היו שני פיות.

אבל בוא נדבר ברצינות. לא נראה לך מוזר שהקב"ה הטיל את עיקר החינוך על האב, שהילד רואה אותו במצב הטבעי בבית, ומכיר את חולשותיו האנושיות? ואל תחשוב שאפשר להסתיר מהם את דמותך האמיתית. שיהיה לך ברור שאם אתה נוסע לים כי אתה רוצה ליהנות, הילד שלך מרגיש זאת היטב. לעולם לא תוכל להסתיר ממנו את כוונותיך האמיתיות. אמנם אינך צריך לעשות מזה ענין ולהדגיש זאת, אבל להעלים את המציאות לא תוכל.

מצד אחד נכון הדבר שלא כדאי לחשוף בפני הילדים את החולשות שלנו. ילד צריך לראות את הוריו כאנשים גדולים ומוצלחים. מצד שני, אי אפשר להגזים בזה. אם תאמר לו שאתה מכוין בכל מעשיך לשם שמים בשעה שאתה לא באמת אווז בדרגה זו, הוא עלול להרגיש את הזיוף, ואם כן חינכת אותו להיות זיפן.

”המעט הזך הוא הרב”

מוטי: השכנעתי, זו טענה טובה. אבל איך באמת אפשר לחנך לגדלות אם הילד רואה בבית אנשים קטנים וטבעיים כמונו, עם החולשות שלנו?

שלמה: הרי הציפיות שלנו מהילדים הן לא רק שיעשו מה שמקובל בציבור שלנו, שגם זה חשוב, אלא בעיקר שיהיו אנשים שמחזירים לקב”ה באמת. שהרצון הטבעי שלהם יהיה לא רק סביב עצמם אלא סביב התורה. כמו שהרצון הטבעי של איש עסקים הוא להרויח כסף.

ולשם כך חשוב שהילד יכיר אותך דווקא במצב הטבעי שלך. כי כשהוא מחובר רגשית ל”בן אדם” שבך ולא רק לדמות ה”ראש ישיבה” שבך, ויחד עם זאת הוא גם רואה אותך כאדם שאוהב את הקב”ה ורוצה לקיים את התורה, הוא מרגיש שהחיבור לקב”ה גם כן מגיע מהמקום הטבעי של האדם ולא מהמקום המצועצע והמנותק מהחיים הנורמליים.

אלא מה, הוא רואה שיש לך חולשות? נכון, אבל כמו כן הוא גם רואה שאתה מעוניין באמת להיות מושלם, גם אם לא תמיד אתה מצליח.

ואדרבה, אם תראה לו דמות מזויפת, הוא לא ירגיש חיבור פנימי לתורה ולמצוות. כי הילד מרגיש היטב מתי אנחנו מה שאנחנו באמת ומתי אנחנו עוטים על עצמנו את המסיכה. כך הוא רק יתחנך שכשניגשים לתורה ולמצוות צריך להפסיק להיות מה שאנחנו.

אתה מכיר מן הסתם את הלשון של החובת הלבבות בסוף שער יחוד המעשה: ”המעט הזך – הוא הרב”. כלומר, הקצת האמיתי הרבה יותר גדול מההרבה המזויף.

אתה חושב שילד ששומע מסרים גבוהים מעל הדרגה של המחנך שלו לא חש בזיוף? הוא בוודאי מרגיש את השקר. והוא חושב שזו היהדות – לדבר הרבה ולעשות מעט. לעומת זאת ילד המקבל חינוך אמיתי המגיע מהלב של אביו ולא רק מהפה שלו, גם אם זו לא דרגה גבוהה מידי, מרגיש את האמת. הוא מעצמו כבר ירצה להתקדם כמה שיוכל. ממש כמו שילד של פועל פשוט מעוניין להיות מיליונר, למרות שאביו לא הצליח.

ודרך אגב, מסיבה זו אהבה טבעית וזורמת היא יסוד גדול בחינוך. כי אם ילד מרגיש שההורים שאוהבים אותו יותר מכל אוהבים גם את הקב”ה, והם חיים את

חיים הטבעיים במבט כזה של העמדת קיום רצון ה' במרכז החיים, הוא קולט שזו צורת החיים הטובה לו ביותר. שהמציאות שהקב"ה נמצא במרכז היא המציאות הבריאה של החיים.

מוטי: ואיך מגיעים למצב כזה שהילד מרגיש שהחיים סביב השאיפה לקיים את התורה זו הצורה הטובה ביותר של החיים?

שלמה: ואיך ילד של איש עסקים קולט שהדבר החשוב בחיים הוא כסף? אם זו האווירה בבית הוא גדל בצורה כזו שאלו הם החיים. הוא הרי לא מכיר צורת חיים אחרת. אם צורת החיים שלך היא לרצות לקיים את רצון ה', וזה משהו טבעי שהוא חלק מהחיים, הילד קולט זאת באופן טבעי.

אבל מה, לחנך לחיבור אמיתי זה דבר שדורש מהאדם עצמו להיות מחובר קצת לקב"ה, וזה קשה. אבל מי שמחובר לקב"ה ולתורה, אפילו קצת, אבל במה שהוא הוא אמיתי – מחנך הרבה יותר טוב מאשר שמי שרק חזונו החיצוני מרשימה ואין בתוכו חיבור אמיתי לתורה.

חינוך מנותק מהמציאות – מזיק לרוחניות

מי שכל עבודת ה' שלו היא בסך הכל סגנון חיים, סוג של התאגדות ציבורית, רואה את עבודת החינוך באותה צורה. הוא מרגיש שתפקידו הוא לדאוג שהילד ילך בתלם החברתי המקובל ותו לא. וכך הוא משקיע בחינוכיות במקום בפנימיות. כי להשקיע בשניהם – אי אפשר. כמו שאהבת העולם הזה חייבת לבוא על חשבון אהבת עולם הבא, כמבואר בחובת הלככות.

מוטי: אני לא מבין, מה איכפת לך שיהיה גם חינוכיות? מה זה מפריע לחינוך אמיתי?

שלמה: כי הילד קולט מה שאתה משדר לו. אם אתה מתייחס לכל הערכים היהודיים כמו יראת שמים, התמדה, מידות טובות וכדומה, בצורה שאינה מחוברת למציאות, הוא קולט שהמערכת הזאת שקוראים לה "יהדות" היא מערכת חינוכית שמה שצריך לעשות בה הוא בעיקר להצהיר הצהרות קולניות כמה אנחנו צדיקים.

זה מה שהוא רואה. אם אתה מראה לו תמונה לא מציאותית, ומצהיר הצהרות לא מציאותיות, והוא יודע ומרגיש שאתה לא מדבר עכשיו מהמקום האמיתי שלך

אלא מעולם השחקנות שלך - בהכרח נקלט אצלו שהיהדות היא משהו ששייך לעולם המשחק.

קח למשל את ספרי הקריאה של הילדים שלנו. מה נקרא ספר טוב? ספר שמחנך את הילד ליראת שמים פנימית. נכון?

והנה אם תבדוק קצת בספרי הקריאה של ילדיך תגלה שישנם ספרים שלא רק שאינם מחנכים ליראת שמים פנימית אלא מחנכים לסיסמאות חיצוניות.

הם מציגים ילדים כאילו הם "גדולי ישראל". מתנהגים תמיד בסדר, עושים רק מה שהרב'ה אומר, מתאבלים עמוקות בתשעה באב, מתרגשים עד דמעות משבת קודש, וכששקורה מצב הזוי שהם נכשלים במשהו דק מן הדק - הם מרכינים ראש בבושה ומתחרטים מיד.

מוטי: מצוין, מה הבעיה? זו הדמות האידיאלית שהיינו רוצים שילדנו יחקו, לא?

שלמה: ברור, הלואי שילדינו היו מושלמים כמו הגר"א בגיל שלש. אמנם היתה לנו בעיה קטנה שאנחנו לא כאלה מושלמים, אבל לא נורא...

אבל תנסה לחשוב על זה לא מנקודת המבט שלנו אלא מנקודת המבט של הילד. הרי לא אתה קורא את הסיפור אלא הילד. והילד שקורא על דמות כזו לא מחבר אותה לעולם שלו. הרי הוא כן מתחצף לפעמים, והוא כן משתולל בכיתה פה ושם, והוא לא תמיד אגרויסע צדיק.

ואם הוא לא מתחבר לדמות הוא בוודאי לא מחקה אותה. אדם מעוניין לחקות מי שקרוב לעולמו. לא מישהו שמרוחק ממנו כרחוק מזרח ממערב.

מוטי: נו, איך אומרים? לא יועיל - לא יזיק...

שלמה: זו הצרה, שזה כן יזיק. הילדים שלנו מרגישים יותר ממה שנראה לנו, והם קולטים את המסר העומד מאחור הצגת הדברים בצורה כזו.

כי מה באמת הסיבה שאנשים לא מרשים לעצמם לכתוב על התנהגות נורמלית של ילד, על החיים כמות שהם כפי שילדינו רואים אותם כמו עיניהם? מה בוער להם להציג דמויות של "גדולים" בני שש?

הסיבה היא שיש שתי מערכות. יש את המערכת הטבעית של החיים, ויש את מערכת הדיבורים על התורה. כשחיים את החיים הטבעיים - אנחנו בני אדם

נורמליים, אבל כשמדברים על התורה - מציגים את הכל בצורה מושלמת, כמו לאחר טיפול קוסמטי. כי אם נהיה אמיתיים נהיה עבריינים.

והילד מרגיש זאת, והוא קולט שזו הצורה של היהדות. יש את החיים האמיתיים ויש את ההופעה החיצונית. בחיים שלך הנורמליים אתה מה שאתה, ובעולם היהדות אתה שחקן על הבמה. עליך להקפיד על דיבורים נעלים מנותקים מהמציאות.

אשר על כן, אם אתה רוצה לא להיות חלק מהשקר הזה ולא להנחיל אותו הלאה ביסודיות, עליך להיות טבעי בבית עם ילדיך. תן לילדיך חום טבעי וזורם של אבא, אהבה פשוטה לא מצועצעת, ושוחח איתם בכנות ובפתיחות.

ולתוך מערכת היחסים האמיתית הזאת, המערכת שנוגעת עד עומק הלב של האדם, לשם תשחיל את הערכים הפנימיים שאתה מחובר אליהם. את האהבה לקב"ה, את ההכרה בכך שהוא המרכז של החיים, את האיכפתיות שלך להיות תלמיד חכם בעצמך, את הרצון הכנה שלך לדעת ש"ס ומשנה ברורה בעל פה, את האהבה שלך לתורה, את השמחה שלך בהצלחה רוחנית אישית, ואת השמחה העצומה שלך בהצלחה רוחנית של הילד.

אם אתה אוהב את הילד באמת ומראה לו את זה, אם הקשר ביניכם אמיתי ומשוחזר – הרי באופן טבעי כל מה שחשוב לך יהיה חשוב גם לו.

בקיצור: התפקיד שלנו הוא לאהוב את החניך באמת ולהיות ירא שמים באמת. רק כך אפשר להעביר את הפנימיות. אחרת - הכל הצגה. שקר וחיצוניות אינם מביאים אותנו ואת ילדינו לשום מקום⁹.

"אבא, נו! האוטובוס עצר וכולם כבר יורדים!" אמר בנו הקטן של שלמה.

"ניאלץ להפסיק", אמר שלמה למוטי.

"אחרי שיחה כזו אני באמת זקוק לקצת הרפיה", הגיב מוטי בחיוך. "אולי ניפגש גם בחזור".

סיכום:

בחובת הלבבות כתוב "המעט הזך הוא הרב". כלומר, עדיף להיות "מעט" אם המעט הזה הוא אמיתי ונקי, מאשר להיות "הרבה" אם ההרבה הזה מזויף או מעורב

בזיוף.

אם בכל תחומי עבודת ה' הכלל הזה תקף – בחינוך על אחת כמה וכמה. כי אם מחנכים לזיוף הזיוף נקלט כמצוה וכדרך חיים.

מקורות

פה. פ"א ה"ב.

פו. חיפשתי בספרים האם משהו דן בשאלה זו, האם לחנך חינוך מנותק מהדרגה של האב ושל הילד תחת הכותרת "להיות גדול הדור", או להשקיע בחינוך אמיתי של חיבור את הילד לתורה ולמצוות מהדרגה שבה הוא אוחז, ולא מצאתי, משום שלא מצאתי משהו שיש לו הוה אמנא כזו. כל גדולי התורה המדריכים כיצד לחנך לא מזכירים אפילו ברמז את הנושא של "חינוך להיות גדול הדור". לדוגמא בעלמא יש להביא את דברי המחנך הגדול מרן הגרמ"י ליפקוביץ' זצ"ל בספר "אמרי דעת", עמ' ק"ס, מאמר בענין חינוך הבנים:

"להרגיל את הבן לאהוב את הלימוד, שיהא בכלל "הורגלת לשמוע", וזה על ידי שישתדל האב בכל מיני דרכי קירוב ופיוס שיכנס בבן חשקת ואהבת הלימוד, וכן על ידי שהאב עצמו יקבע לו עיתים ללמוד עם בנו בנחת, ולהביאו לכלל שביעות רצון בדברי עידוד, לחזקו ולרוממו שבכך ירגיש סיפוק בלימודו, וגם שיידע הבן ירגיש שלימודו גורם נחת רוח להוריו, אשר דבר זה יגביר בו את האהבה והחשק להתמיד בלימודו.

גם צריך לדעת כי עיקר ההשפעה על הבן הוא מההנהגה הכללית שהוא רואה בביתו, שכל מה שמדבר התינוק בחוץ הוא ממה שקלט מדבריהם ומעשיהם של אביו או של אמו. ההתחלה בחינוך הבנים והבנות הוא בהנהגה של ההורים עצמם. אם הורים רוצים שיהיה להם בנים גדולי תורה בעלי מידות טובות, שיהא להם נחת מהם, הרי הם צריכים לעמול ולהשקיע בחינוך של עצמם, ומכך יהא להם השפעה טובה בחינוך הילדים. כשהבית מונהג ברוח של פשטות על יסוד של תורה ומצוות ומידות טובות נחרט הדבר בלב הילד".

בקצרה: אין קיצורי דרך. מאהיבים את התורה עצמה על הילד, לא את כס הנהגת הדור. שומרים על רמה רוחנית גבוהה אישית ומקפידים על אוריה של צניעות ופשטות ויראת שמים בבית. אם הרוחניות תופסת מקום אמיתי בבית ובלב ההורים – אז יש סיכוי להצלחה.

בספר ארחות יושר בפרק על חינוך מאריך מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א בדרכים כיצד להחדיר יראת שמים בלב הילדים. אין שם שום איזכור לנושא "כיצד נחנך להיות גדולי הדור". הוא מביא שם ממרן הקה"י שהדריך להזכיר לילד שיש שכר ועונש, הוא מאריך בחשיבות הדוגמא האישית, שהחינוך יהיה דרך חיים ולא סיסמאות, ומסיים "אם תהיה לילד יראת שמים הכל יהיה טוב".

התייחסות ישירה של אחד מגדולינו לנושא "שאיפה להיות גדול הדור" שמעתי מפי ידיד ששאל את מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א בזה הלשון: "האם לחנך להיות גדול הדור?" מרן שליט"א כעס על השאלה והגיב: "מה הענין להיות גדול הדור, ואם יהיה דור של עמי ארצות?" כלומר: מה נכנס לכאן "הדור"? וכי יש איזו תכלית להיות יותר מכולם? ואם כולם ידעו רק א' ב' ואתה תדע חומש, הרי תהיה גדול הדור, האם בכך הגעת לשלמות? ידידי הנ"ל חזר ושאל: "האם לחנך להיות גדול בתורה"? ואז השיב מרן שליט"א, שיש חילוק בין שאיפות לגדלות בתורה

לבין שאיפות ל"להיות כמו". אין ענין להכניס לילד שאיפות דמיוניות על "להיות כמו החזון איש", שהרי זה לא יביא אותו לשום מקום, אלא יש לחנך לשאיפות לגדלות בתורה.

פרק כד

ראש דברך – אמת

(תהילים קי"ט פסוק ק"ם)

הנה שלמה המלך לא סמך על חכמתו שלא יכשל בכזב ושוא, כי כחו (של השקר) גדול, כי בראו השי"ת כמו שברא החושך, כדי לברר וללבן הצדיקים (לשון היעב"ץ)... יתכן להיות גדול כמו שלמה המלך ע"ה בחכמה ויהי קרוב לשוא וכזב אשר זו כולל כל רע שבעולם.

(מורן המשיגיה רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, אור יחזקאל מכתבים, מכתב פ"ו)

מוצאים אנו סתירות באדם עצמו, הנה מורגל בפי הכל להזכיר שם שמים בדבריהם, לומר 'ברוך ה', תודה לה', על הדברים שאירעו להם... ואם האדם היה נעצר בשעת מעשה לחשוב האם מעשי מתאימים עם אמירתי 'ברוך ה' ועם אמירת התודה לה', היה מבין שאין זה מתאים עם דיבוריו... ולא עוד אלא שיש והאדם סותר את עצמו בשעת מעשה ממש ואינו מרגיש בסתירה... מזכירים יום יום בתפלה את המושג "ותלמוד תורה כנגד כולם", ואילו למעשה לימוד התורה זול אצלנו.

(מורן הגרא"מ שך זצ"ל, מחשבת מוסר ח"ב פרק נ"ט)

להיות כנים עם עצמנו

עבודת ה' היא עבודה גדולה המקיפה את כל שטחי החיים ותובעת מהאדם מסירות ורצינות. מי שלא מתמסר כראוי לעבודה זו, ולא ניגש אליה ברצינות ובאחריות, אין לו סיכוי להצליח. דברים כבדי משקל דורשים השקעה יסודית. כך זה בכל תחומי החיים: ככל שהדבר בו מתעסקים הוא יותר גדול, כך הוא דורש מהאדם התייחסות יותר רצינית.

עד כאן הדברים פשוטים וידועים, אבל יש להקדים לזה יסוד שלא כל כך שמים אליו לב, אבל בלעדיו לא מתחיל מאומה: להיות אמיתי.

"אמיתי" פירושו שאדם מכיר את עצמו, יודע מה דרגתו, מגדיר לעצמו בבירור מה הוא רוצה מעצמו ומה לא, ואינו מרמה את עצמו כדיבורים משכנעים ובסיסמאות שאינו שייך אליהן.

אם, לדוגמה, הוא יחוש שאינו שואף כל כך להיות תלמיד חכם, הוא לא יצהיר בקול "נאר תורה", אלא יכיר במצבו כמות שהוא, ויעבוד על עצמו להשיג אהבת

תורה אמיתית. אם הוא יחוש שהוא רוצה כבוד הוא לא יצהיר שהוא רוצה במשרה תורנית "כדי לזכות את הרבים", אלא יאמר את האמת – לפחות בינו לבין עצמו – שהוא רוצה כבוד. וכהנה על זו הדרך.

"להיות אמיתי" פירושו לא להתעלם מעצמך על ידי דיבורים רמים, אלא להכיר את עצמך, להיות כנה, ולהשתדל לטפח את הפנים העמוק ולהשביח אותו. לא על ידי דיבורים אלא על ידי מעשים.

מי שאינו כנה עם עצמו לא יכול להתחיל לזוז בעבודת ה' אפילו פסיעה. אם אינו מוודא שאכן מעשיו הם מעשים ששייכים לעבודה זו ומקדמים אותו בה, אלא הוא מסתפק בכך שמעשיו הם מעשים שמקובל לעשותם כאשר עובדים את ה', הרי אין כאן שום התחלה של תזוזה, ולעולם לא תהיה.

זה לא יסוד מוסרי, אלא מציאות פשוטה שאנו רואים אותה בחיים בכל תחום שהוא. כל מי שרוצה משהו באמת אינו מסתפק במעשים המוכיחים לכולם שהוא רוצה את הדבר ההוא, אלא פשוט עושה מה שבידו כדי להצליח למלא את מבוקשו.

ניקח לדוגמה אדם החפץ להתעשר. אם הוא לא בודק אם באמת הוא עושה מה שמסוגל לגרום לו עושר, אלא הוא מסתפק בכך שמעשיו הינם מעשים שמקובל לעשות כאשר רוצים להתעשר, הרי הוא עושה צחוק מעצמו ותו לא. אם לדוגמה הוא פותח עסק בצעד הראשון להתעשרות, אבל אינו בודק אם הוא רווחי באמת, אלא מסתפק בזה שהוא עושה מה שכולם עושים בדרך להתעשר - הרי זו ליצנות.

ניקח דוגמה נוספת מאדם שמצהיר שברצונו להיות רופא, ולשם כך הוא פונה לאוניברסיטה ומתחיל ללמוד רפואה. אם הוא באמת רוצה להיות רופא, הוא חייב לבדוק אם הוא מתקדם בתחום. אם הוא יסתפק בזה שהוא נרשם לאוניברסיטה כמו כולם, ולא יבדוק בכנות עם עצמו אם הוא אכן מתקדם בכיוון הנכון, רופא הוא לא יהיה.

היסוד הבסיסי ביותר של כל השקעה שהיא, הוא - כנות עצמית.

אפילו בדברים פשוטים ממש, כך היא צורת ההתנהלות. לדוגמה, מי שמחפש כתובת מסוימת, לא מסתפק בזה שהוא עושה מעשים מסויימים שעושים בדרך כלל כאשר רוצים להגיע לאותה כתובת, אלא פשוט בודק האם הוא בכיוון או לא. כך הם פני הדברים גם בנידון דידן. מי שאינו כנה עם עצמו ובודק היכן הוא

וכיצד הוא מנהל את חייו, ובמקום זאת הוא משקיע את כל חייו במאמצים לעשות מה שכולם עושים בדרך להיות תלמידי חכמים וצדיקים, אין כאן התחלה של עבודה.

ללא כנות – הכל דיבורים בעלמא

עבודת ה' צריכה להיות מחוברת למציאות שבה נמצא האדם ובה הוא חי את חייו. מי שמתעלם מעצמו וממצבו המציאותי, אינו עובד את הקב"ה באמת. כי כל היסוד של העבודה היא הכנות. להיות כנים עם עצמנו. זו לא עוד מעלה של "אמת", אלא יסוד שעליו עומד הכל. מי שחי בשקר ובדמיון פשוט לא עובד באמת. הוא מדבר גבוהה על עבודת ה', אבל לא מבצע אותה.

איך באמת ניתן להבין תופעה כזו, שישנם אנשים המעדיפים להתעלם ממצבם האמיתי ולחזק בכל תוקף את ההצהרות והדיבורים?

איזה ערך יש בהצהרה "כל החיים שלנו זה רק תורה" בשעה שהמצהיר אינו נותן להצהרתו שום כיסוי, מפטפט בסדרים ומתעסק ב"השקפה" וכדומה?

ומה דוחף אדם להצהיר ש"כל הפרנסה זה משמים ואנחנו חיים על פי הדיבור וההשתדלות שלנו היא רק בגדר מצוה", בה בשעה שהוא חי בהיפך הגמור - רץ אחרי כל שקל ומתעניין בהשקעות למיניהן? מה נותנים לאדם הדיבורים הגבוהים?

למה בחיי העולם הזה אין שום אדם שמנהל כך את חייו, כפי שראינו בדוגמאות הנ"ל, ואילו בנוגע לחיי העולם הבא הדברים נראים אחרת? התשובה ברורה.

אם אכן עבודת ה' היא מערכת אמיתית שמגיעה מהאדם עצמו, הוא רוצה לקיים מצוות וללמוד כי הוא מעוניין לעשות נחת רוח לקב"ה באמת – או אז אכן אין מקום לדיבורים גבוהים מנותקים מהמציאות והצהרות חסרות כיסוי. באופן טבעי האדם יסלוד מדיבורים אלה, כי הוא חש בשקר שבהם והוא רואה שהם לא מקדמים אותו לשום מקום.

אבל אם עבודת ה' היא מערכת חברתית, שבה עיקר הדגש מונח על ההתמזגות עם הציבור, אזי מה שמעניין את האדם הוא לא ההצלחה בעבודת ה' באמת, אלא העמידה בתו התקן המפלגתי הדורש מאיתנו להיות צדיקים. המטרה שלו בחיים

היא לא לעשות רצון ה', אלא לעשות רצון עצמו, שהוא – להיות צדיק. "צדיק" הוא הדמות של המצליחן בחברה שלנו.

ואם כך אין מקום בעיניו לבדיקה אמיתית וריאלית של מצבו האמיתי, אלא להיפך. הוא רוצה לדבר דיבורים גבוהים ככל הניתן, בכדי לחזק את התדמית העצמית שלו כאדם צדיק. בעיני אדם כזה הדיבורים הגבוהים אינם כלי להתקדמות לכיוון ההצלחה, אלא הם עצמם ההצלחה.

המטרה של הדיבורים הללו היא לא רק להרשים את הסביבה, אלא בעיקר להרשים את עצמו. הוא צריך להרגיש צדיק, וככל שהוא מדבר יותר דיבורי צדקות, כך הוא מרגיש את עצמו צדיק יותר גדול. אמנם בכך הוא לא נעשה יותר עבד ה', אבל הוא מתברג על ידי כך במקום טוב, וזה מה שחשוב בעיניו.

טבע האדם הוא שדיבורים על נושא מסוים נותנים תחושת שייכות לאותו נושא. אם אדם מדבר כל הזמן על כך שהתורה היא עצם החיים, הוא מרגיש שהוא שייך לזה. גם אם בפועל הוא מתבטל בכולל ומעביר את זמנו על שטויות, עצם הדיבורים נותנים אשליה של צדקות. זו אשליה מתוקה הפוטרת את הצורך להתמודד בעינא פקיחא עם המציאות, שלא תמיד היא כה זוהרת.

סיפר פעם רב חשוב, שכאב לו לראות בעיתון למחרת הבחירות מאמר מערכת שהנושא בו היה: "כולם מקיימים מצוות ויחזור לתלמודו".

מה רע בזה? לכאורה אדרבה, אכשר דרא! התשובה פשוטה, שכאשר עיתון מפרסם שכולם חוזרים ללימוד אין זה נובע מכך שבמציאות זה מה שכולם עושים. הרי כולנו מכירים את המצב העגום לאחר הבחירות... גם אין לומר שמטרת המאמר הזה הוא באמת לחזק את הקוראים לחזור לגמרא. עדיין לא נברא האדם שקורא מאמר מערכת ואץ רץ לקיימו כלשונו...

המטרה של מאמר כזה הוא לקיים את המצוה דאורייתא להצהיר שקיימנו "ויחזור לתלמודו", למרות שאין קשר בין ההצהרה לבין המציאות, כי כך אנחנו מחזקים את ההצהרה "רק תורה", ובזאת מקיימים את חובתנו כיהודים ללמוד תורה.

ולא שמים לב שנשארים רק באוירה ובזה מסתפקים.

"אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים"

הדרך של הדיבורים היא דרך קלה ונעימה, המרגיעה את המצפון ולא דורשת כלום חוץ מלדבר.

הסיבה שזה כל כך מושך היא לא רק משום שזה פתרון קל ונעים כיצד למלא את חובתנו כיהודים, אלא גם בגלל שזה היכי תימצי להביא לידי ביטוי מידות רעות חבויות עם מעטפת מתוקה של "לשם שמים". כי ברגע שאדם אינו מחויב לכולם חוץ מלדבר - הוא מרגיש את עצמו גבוה מכולם, הוא נהיה מאן דאמר לבקר את מי שהוא רוצה, והוא לא נדרש לעמוד מאחורי הדברים ולהציג קבלות על מעשיו האישיים. כי לפי דעתו המשובשת אין קשר ולא אמור להיות קשר בין המעשים לדיבורים. יש מצוה לדבר גבוהה גבוהה כי זה כביכול מחזק את האוירה, אבל במישור המעשי אפשר לעשות מה שרוצים.

זה פיתרון קל וזמין, נעים ומתוק. והמתיקות שבו גורמת להשאר בעולם הדמיון מבלי לזוז באמת.

החיים עם האמת, המחויבות לאמת – הוא היסוד שעליו עומד הכל. בלעדיו לא מתקיים מאומה. הרי זה פסוק מפורש בתהילים: "מי יעלה בהר ה' – נקי כפיים ובר לבב". רק מי שאמיתי עם עצמו יש לו שייכות לעליה.

סיכום:

היסוד הגדול שעליו עומדת כל העבודה הוא – האמת. רק מי שמנסה לעבוד באמת והוא כנה עם עצמו מסוגל להתקדם בחיים, אבל מי שחי בעולם של דמיון עלול להסתפק בדיבורים במקום במעשים.

הדיבורים הגבוהים גורמים לאדם אשליה של תחושת שייכות לדרגות שעליהן הוא מדבר, וכך הוא מרגיש את עצמו עומד במקום גבוה ובטוח בסולם המעמדות החברתי. מאידך, ההכרה במציאות כמות שהיא גורמת את ההיפך: היא דורשת מהאדם להתפכח מאשליות, להתמודד - ולהתקדם באמת.

פרק כה

משקל החסידות

"פרומקייט" היא דחף טבעי, אינסטינקטיבי, להתייחס אל הבורא. היא עוזרת לנו בעבודת ה', אולם, כמו כל דחף, היא אגואיסטית בטבעה. המבסס עבודתו עליה לבד – נשאר אנוכי, אפילו אם יחמיר על עצמו חומרות רבות; איש חסד לא יהיה ול"לשמה" לא יגיע. זהו ההכרח שנבסס את עבודתנו דווקא על דעת.

מה צריך להיות מבט האדם על עצמו? לא צדיק ולא רשע יהיה בעיניו, לא יחשוב לא על ריחוק ממנו יתברך ולא על קירוב, אלא יעבור, כי הכל לפי רוב המעשה. ודווקא זו היא הגישה של פרומקייט, למשש תמיד בדופק הרוחני, אם הוא במצב של קירוב או ריחוק.

(הגר"ש וולבה זללה"ה, עלי שור ח"ב, שער ב' פרק ד')

שתי גישות לעבודה עצמית

כל בן עליה מזהה בעצמו רגש טבעי המושך אותו להתקדם בעבודת ה', להחמיר על עצמו, לדרוש מעצמו. רגש זה הוא נפלא, והוא מדרבן עצום להתקדמות. אבל – הוא עלול גם לקלקל.

ישנם שני סוגי אנשים השואפים להיות צדיקים.

הסוג הראשון הוא – אנשים המעוניינים למלא את תפקידם בעולם. הם מעוניינים ללמוד היטב, להתפלל ולעשות את המצוות כראוי, כי הם מבינים שזה מה שנדרש מהם. הסוג השני הוא – אנשים הרוצים לראות את עצמם צדיקים, כי להיות צדיק פירושו להצליח בחיים. הרי כל אדם שואף באופן טבעי להצליח בחיים, לא להיות נמוך וירוד. איך מצליחים בחיים? אדם קטן רואה את ההצלחה בחיים בתחום הכלכלי או החברתי, ואדם נעלה רואה את ההצלחה בחיים בזה שהוא צדיק.

לכאורה זה מצוין. מדובר על אדם הדורש מעצמו, מחמיר על עצמו, מדקדק בהלכה ומגביר את ההתמדה. אשריו ואשרי חלקו, גם אם זה לא מאה אחוז לשמה. וזה נכון.

אבל יש כאן סטיה דקה, שגם אם תוצאותיה לא תמיד מורגשות מיד, היא

פרקים אלה שקראת זה עתה,
מהווים דוגמה משקפת מתוך הספר.
אם ברצונך לרכוש כלים יסודיים,
לבנית שיעור קומתך התורנית,
ובנית ביתך באופן מבוסס ויציב,
ושמחת חיים לך ולנלויים אליך,
תוכל להשיגו בחנויות הספרים,
או במשלוח עד הבית - בכתובת זו:

<https://baatzatcha.co.il/>

או בעמדות "נדרים פלוס", ב: חיפוש
קופה < בוצ'קובסקי < מילוי טפסים.
לאחר מילוי הטופס, הספר ישלח
לביתך בס"ד בתוך ימים ספורים.